

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

πρόσθεση όχι αφαίρεση
πολλαπλασιασμός όχι διαίρεση

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ**

ΔΡΑΣΗ 5 / ΥΠΟΕΡΓΟ 1 / ΕΚΠΑ / ΠΑΚΕΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1.3

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (ΚΕ.ΣΠ.Ε.Μ.) 5.1 & 5.2

ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

2011-2013

Επιστημονικός Υπεύθυνος για την εποπτεία της λειτουργίας των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.:

Ανδρέας Νοταράς, Κοινωνικός Ανθρωπολόγος, Λέκτορας Παντείου Πανεπιστημίου

Επιστημονική Υπεύθυνη για την οργάνωση των μαθημάτων στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.:

Μαρία Ζωγραφάκη, Φιλολόγος, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών

Υπεύθυνη ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Ξάνθης:

Χαρά Καραβία, Κοινωνιολόγος, μεταπτυχιακό δίπλωμα στην Κοινωνική Ανθρωπολογία & Ιστορία

Υπεύθυνη ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Ροδόπης & Έβρου:

Μαρία Κωνσταντινίδου, Φιλολόγος, Λέκτορας Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	
1. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ	3
2. ΠΡΟΟΙΜΙΟ: ΤΑ ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ ΩΣ ΤΡΙΤΟΣ ΧΩΡΟΣ	4
3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ	6
4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ	7
4.α. Ανάπτυξη των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στους τρεις νομούς της Θράκης. Ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση	7
4.β. Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ως σύνδεσμος με τη μειονότητα και την τοπική κοινωνία	15
4.γ. Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ ως κέντρο διαχείρισης και συντονισμού των πολλαπλών δράσεων του προγράμματος στο πεδίο	19
5. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	21
5.α. Νέες εκπαιδευτικές δραστηριότητες στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ	24
5.β. Θερινά μαθήματα στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.	27
6. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.	29
7. ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ, ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ & ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΕΣΠΕΜ	32

1. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

(α) Ανάπτυξη των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ στους τρεις νομούς της Θράκης. Ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση.

- Διεύρυνση της δράσης μέσω της αύξησης των κέντρων και της αλλαγής ορισμένων περιοχών παρέμβασης σε σχέση με τις προηγούμενες φάσεις του προγράμματος.
- Επιλογή ομάδων στόχου, αύξηση του αριθμού των συμμετεχόντων - ωφελούμενων και δημιουργία κέντρων με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η μεγαλύτερη δυνατή γεωγραφική και κοινωνική αντιπροσώπηση.
- Διεύρυνση ή αναπροσαρμογή δράσεων εντός ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Προσαρμογή των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των ομάδων στόχου (μαθήματα στήριξης για παιδιά γυμνασίου-λυκείου, επαγγελματικός προσανατολισμός, projects, πολιτιστικές - καλλιτεχνικές εκδηλώσεις).
- Εκτίμηση του πεδίου και προσαρμογή στις συνθήκες του κάθε ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. (Δροσερό και Άβαντος).
- Συμπληρωματική λειτουργία των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ προς τις άλλες δράσεις του Προγράμματος με στόχο την καλύτερη δυνατή παρέμβαση και κάλυψη των αναγκών των ωφελούμενων στις περιοχές παρέμβασης.
- Άνοιγμα προς τις τοπικές αρχές και συνεργασία με αυτές, με στόχο τη μετάδοση της τεχνογνωσίας που έχει αναπτυχθεί στο πρόγραμμα.

(β) Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ως σύνδεσμος με τη μειονότητα και την τοπική κοινωνία.

- Διατήρηση και περαιτέρω ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης προς τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στη συνείδηση της κοινότητας.
- Συγκεκριμένα, εδραίωση της σχέσης με τον μαθητή και το περιβάλλον του (οικογένεια και σχολικό περιβάλλον) και εντοπισμός των πραγματικών αναγκών των μαθητών σε σχέση με τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής και κάθε ηλικίας.
- Σύνδεσμος με το σχολείο, τόσο με τη διοίκηση (διευθυντές εκπαίδευσης, συντονιστή μειονοτικής εκπαίδευσης, διευθυντές σχολείων) όσο και με τους εκπαιδευτικούς (διανομή βοηθητικού υλικού, μαθήματα τουρκικής γλώσσας σε εκπαιδευτικούς).
- Εδραίωση του χώρου και της δράσης των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στη συνείδηση της μειονότητας και της πλειονότητας ως πλαισίου που προωθεί και στηρίζει την ένταξη της μειονότητας. Άνοιγμα και προς την πλειονότητα.
- Προώθηση της ενεργής συμμετοχής των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στην τοπική κοινωνία (συνεργασία με άλλους φορείς, συμμετοχή σε εκδηλώσεις, εμπορικές συναλλαγές με τοπικούς προμηθευτές κτλ.).

- Δημοσιότητα των δράσεων των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

(γ) Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ως κέντρο διαχείρισης και συντονισμού των πολλαπλών δράσεων του προγράμματος στο πεδίο.

- Σύνδεση των δράσεων του προγράμματος για τη μέγιστη αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων και την ορθολογική διαχείριση των δεδομένων και των αλλαγών στο πεδίο.
- Εξασφάλιση των απαραίτητων συνθηκών για την κάλυψη των αναγκών και την απρόσκοπτη λειτουργία των άλλων δράσεων του προγράμματος.
- Καταγραφή των προβλημάτων που ανακύπτουν σε όλα τα επίπεδα της ζωής του προγράμματος («το αφτί» του προγράμματος στο πεδίο) και ενημέρωση των αρμοδίων.
- Στήριξη των έκτακτων αναγκών όλων των δράσεων του προγράμματος (π.χ. συνέδρια).

2. ΠΡΟΟΙΜΙΟ: ΤΑ ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ΩΣ ΤΡΙΤΟΣ ΧΩΡΟΣ

Τα Κέντρα Στήριξης του Προγράμματος, γνωστά με τα αρχικά τους ως ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ., έχουν κύριο στόχο την άρση της απομόνωσης του μειονοτικού πληθυσμού, που αποτελεί και το θεμελιώδες αίτιο της περιθωριακής κοινωνικής του θέσης. Η απομόνωση γεννά την αδυναμία ένταξης των παιδιών της μειονότητας, ως αποτέλεσμα της ελλιπούς έως ανύπαρκτης εκτός σχολείου επαφής με την ελληνική γλώσσα και της απουσίας συγχρωτισμού και επικοινωνίας με το λοιπό τοπικό πληθυσμό. Η αρχή στην οποία βασίζεται η ίδρυση των Κέντρων είναι ότι η άρση της απομόνωσης έχει πολλαπλασιαστικά θετικά αποτελέσματα. Τα Κέντρα στελεχώνονται από μέλη της μειονότητας και της πλειονότητας, λειτουργούν επτά μέρες την εβδομάδα, εντεκάμισι μήνες το χρόνο και οργανώνουν και αναπτύσσουν παράλληλες με το σχολικό θεσμό εκπαιδευτικές και δημιουργικές δραστηριότητες που απευθύνονται πρωτίστως σε μαθητές και γονείς της μειονότητας, προωθούν όμως παράλληλα την έμπρακτη συνεργασία και επικοινωνία με τα μέλη της πλειονότητας. Στις παιδαγωγικές δραστηριότητες των Κέντρων δίνεται έμφαση στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, ενώ παράλληλα επιμορφωμένοι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν τα νέα εκπαιδευτικά υλικά που παρήγαγε το Πρόγραμμα και εφαρμόζουν καινοτόμες παιδαγωγικές μεθόδους.

Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ξεκίνησαν τη λειτουργία τους τον Απρίλιο του 2003 στη Ξάνθη και την Κομοτηνή. Το 2006 δημιουργήθηκαν έξι ακόμα περιφερειακά κέντρα, τρία στο νομό Ξάνθης και τρία στο Νομό Ροδόπης, ενώ τότε ξεκίνησαν τη λειτουργία τους και τα κινητά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Στην τρέχουσα φάση του προγράμματος λειτουργούν δέκα σταθερά ΚΕΣΠΕΜ, τρία στα αντίστοιχα αστικά κέντρα της Θράκης και επτά σε κωμοπόλεις ή μικρότερους οικισμούς και τέσσερα κινητά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. οργανώνουν ποικίλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες που έχουν στόχο τη βελτίωση της ελληνομάθειας και της σχολικής επίδοσης των παιδιών της μειονότητας. Τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών για παιδιά δημοτικού αποτελούν βασικό άξονα του εκπαιδευτικού έργου των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Παράλληλα όμως απευθύνονται και σε άλλες ηλικιακές ομάδες προσφέροντας παιδαγωγικές δραστηριότητες για παιδιά προσχολικής ηλικίας, υποστήριξη μαθητών γυμνασίου και λυκείου στα μαθήματα του σχολείου, θερινά μαθήματα για μετεξεταστέους μαθητές γυμνασίου, λέσχες ανάγνωσης για παιδιά και εφήβους, ομάδες επαγγελματικού προσανατολισμού. Εκτός από τις δραστηριότητες που απευθύνονται σε παιδιά, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ οργανώνουν μαθήματα ελληνικής γλώσσας για ενήλικες, κυρίως μητέρες, αλλά και μαθήματα τουρκικής γλώσσας για εκπαιδευτικούς.

Η δημιουργία των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. αποτέλεσε τη μεγαλύτερη ίσως πρόκληση του Προγράμματος και αναδείχτηκε ως η σημαντικότερη καινοτομία του. Κέρδισαν την εμπιστοσύνη των γονέων και έχουν θεαματική σχεδόν επιτυχία με τα παιδιά τόσο δημοτικού όσο και γυμνασίου. Έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στην ενίσχυση των βασικών εκπαιδευτικών στόχων του Προγράμματος, της αύξησης των ωρών επαφής με την ελληνική γλώσσα, τη βελτίωση της ελληνομάθειας και της σχολικής επίδοσης. Στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ τα παιδιά μαθαίνουν γρήγορα ελληνικά και εξελίσσονται με ορατή ταχύτητα. Τα αίτια της επιτυχίας οφείλονται στην αξιοποίηση των νέων βιβλίων και εκπαιδευτικών υλικών και ιδίως στους επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς, που μετατρέπουν τη μάθηση από κοπιαστικό καθήκον σε παιγνιώδη ευρηματική δημιουργία. Αντιμετωπίζουν τα παιδιά σαν άτομα αλλόγλωσσα, δηλαδή χειρίζονται την απουσία γνώσης της ελληνικής σαν φυσική συνέπεια της αλλογλωσσίας και αποδέχονται τη διαφορετική γλώσσα και πολιτισμική ταυτότητα των παιδιών.

Η επιτυχία ωστόσο οφείλεται πριν από όλα στο διαπολιτισμικό κλίμα των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ., στο μικτό και δίγλωσσο προσωπικό τους που κατασκεύασε τη συνθήκη φυσικής συνύπαρξης ανάμεσα στα μέλη των δύο ομάδων που απαρτίζουν τον πληθυσμό της Θράκης. Έως την ίδρυση των κέντρων τα παιδιά της Μειονότητας γνώριζαν μόνο είτε το «δικό» τους περιβάλλον, όπου μιλιόταν η γλώσσα τους και αισθάνονταν άνετα ανάμεσα σε οικείους και ομοίους, είτε το περιβάλλον της Πλειονότητας, όπου μιλιόταν η ελληνική που γνώριζαν ελλιπώς και αισθάνονταν δύσκολα ή αδέξια ανάμεσα σε αγνώστους και «άλλους». Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. είχαν στόχο - και φαίνεται ότι σε μεγάλο βαθμό το κατάφεραν - να λειτουργήσουν ως τρίτος χώρος που επιτρέπει την ενεργή δράση των υποκειμένων και ο οποίος διαφέρει τόσο από το μειονοτικό σχολείο της «παράλληλης μονογλωσσίας» όσο και από το ανοίκειο δημόσιο σχολείο, όπου οι μειονοτικοί μαθητές έχουν συχνά δυσκολίες τόσο στην κατανόηση και την επίδοση όσο και στην αρμονική ένταξη στην ομάδα της

τάξης.

Στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. αντίθετα, οι γλώσσες εναλλάσσονται, η συνύπαρξη είναι αυτονόητη, όπως και ο σεβασμός στην ταυτότητα του άλλου και τα παιδιά αισθάνονται το χώρο δικό τους (ο χώρος είναι χαρακτηριστικά γεμάτος από παιδικές δημιουργίες, ζωγραφιές, κείμενα, φωτογραφίες, κατασκευές, ακόμα και προτάσεις προς τις αρχές της πολιτείας για τη λύση προβλημάτων της εκπαίδευσής τους). Ταυτόχρονα, αποτελώντας εναλλακτικούς εκπαιδευτικούς χώρους εκτός του σχολικού περιβάλλοντος και του δεσμευτικού πλαισίου της τυπικής εκπαίδευσης - δημόσιας ή μειονοτικής - τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. παρουσιάζουν ιδιαίτερη ευελιξία σε πρακτικά ζητήματα (πλήρη αυτονομία στη διαμόρφωση και διαχείριση των χώρων και του ωραρίου, καθώς και μεγάλη ελευθερία στην επιλογή και οργάνωση της εκπαιδευτικής δράσης. Με τον τρόπο αυτό ευνοείται και η συμμετοχή των ίδιων των ωφελούμενων όπως και των εκπαιδευτικών στη διαμόρφωση και πορεία της εκπαιδευτικής παρέμβασης και ενισχύεται η αίσθηση οικειότητας.

3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

Πρόβλημα μετακίνησης των μαθητών προς τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ., τόσο τα κεντρικά Κομοτηνής και Ξάνθης (από κοντινά χωριά ή και από απομακρυσμένες γειτονιές), όσο και από τα χωριά γύρω από τα περιφερειακά κέντρα. Και στις δύο περιπτώσεις η δημόσια συγκοινωνία είναι ανεπαρκής ή και ανύπαρκτη και οι γονείς δεν έχουν πάντα το χρόνο ή την οικονομική δυνατότητα να μεταφέρουν τα παιδιά με δικό τους μέσα. Στους ορεινούς οικισμούς του Εχίνου και ιδιαίτερα της Οργάνης, ορισμένες φορές το χειμώνα τίθεται το αντίστροφο πρόβλημα, αυτό της πρόσβασης των εκπαιδευτικών στα αντίστοιχα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. λόγω των δυσχερών καιρικών συνθηκών που επικρατούν σε συνδυασμό με το πολύ κακό οδικό δίκτυο.

Σε ορισμένες από τις περιοχές όπου δραστηριοποιούνται τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ., κυρίως σε περιοχές με πληθυσμό Ρομά, υπάρχει σοβαρό πρόβλημα ασταθούς φοίτησης στο σχολείο, λόγω της συχνής μετακίνησης των γονέων προς ανεύρεση εργασίας, της εργασίας των ίδιων των παιδιών από μικρή ηλικία, αλλά και των ιδιαίτερα χαμηλών προσδοκιών για τις ευκαιρίες και δυνατότητες ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας και άρα και για τη χρησιμότητα του σχολείου και της μόρφωσης. Η φτώχεια αποτελεί, πλέον, ιδιαίτερα έντονο πρόβλημα, με αποτέλεσμα να υπάρχουν παιδιά που δεν εγγράφονται στους καταλόγους των σχολείων με την έναρξη της σχολικής χρονιάς επειδή εργάζονται στα χωράφια ή σε άλλες εργασίες με τις οικογένειές τους. Το ζήτημα της σίτισης των μαθητών στο σχολείο είναι πρωτεύουσας σημασίας σε περιοχές με ιδιαίτερα χαμηλό βιοτικό επίπεδο.

Δυσκολία εντοπισμού και ουσιαστικής αντιμετώπισης των μαθησιακών δυσκολιών καθώς δεν υπάρχουν δίγλωσσοι λογοθεραπευτές, εκπαιδευτικοί και σύμβουλοι ειδικής αγωγής).

Το πρόγραμμα διδασκαλίας του Κορανίου (κουράν κουρσού) μετά το σχολείο που παρακολουθεί σημαντικός αριθμός μαθητών, ιδιαίτερα σε κάποια χωριά, συμπίπτει χρονικά με τις συνηθισμένες μεσημεριανές και απογευματινές ώρες μαθημάτων

στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. απαιτώντας έτσι την προσαρμογή του προγράμματος (σαββατοκύριακα) προκειμένου να μπορέσουν οι μαθητές να έρθουν στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

Παρατηρείται δυσκολία κάποιων γονέων να κατανοήσουν τις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους που εφαρμόζονται στα κέντρα, αν και η μακροχρόνια παρουσία το προγράμματος και τα ορατά αποτελέσματά του έχουν κάμψει σε σημαντικό βαθμό τις σχετικές αντιστάσεις. Η αδυναμία πολλών γονέων να βοηθήσουν και να καθοδηγήσουν τα παιδιά στη σχολική τους πορεία και να τα υποστηρίξουν στην εκμάθηση των ελληνικών είναι επίσης εμφανής.

Τέλος, το πλαίσιο χαρακτηρίζεται από έντονες κοινωνικές και εκπαιδευτικές διαφορές από νομό σε νομό, μεταξύ των πόλεων και του αγροτικό χώρου, αλλά και ανάμεσα σε αγροτικούς οικισμούς της ίδιας περιοχής, γεγονός που επιβάλλει διαφοροποιημένη και ειδικά προσαρμοσμένη στην κάθε περίπτωση εκπαιδευτική παρέμβαση.

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

4.α. Ανάπτυξη των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ στους τρεις νομούς της Θράκης. Ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση.

Οι επικαιροποιημένοι στόχοι (αύξηση του αριθμού των συμμετεχόντων, διευκόλυνση της συμμετοχής με τη γεωγραφική ανακατανομή των κέντρων, εύρεση και αξιοποίηση κατάλληλων χώρων) του Προγράμματος σε αυτή τη φάση (2010-2013) απαίτησαν τη σωστή ανάγνωση και διερεύνηση των αναγκών και των δυνατοτήτων παρέμβασης στο πεδίο. Η εξάπλωση των Κέντρων Στήριξης (ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.) του Προγράμματος σε οικισμούς εκτός των 2 μεγάλων πόλεων (Κομοτηνής και Ξάνθης) που είχε ήδη ξεκινήσει από την προηγούμενη φάση (2006-2008) ενισχύθηκε κατά την τριετία 2010-13, με τον αριθμό των κέντρων να αυξάνεται πλέον από τα οκτώ στα δέκα. Πιο συγκεκριμένα:

Και στους δυο Νομούς, Ξάνθης και Ροδόπης, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ στεγάστηκαν σε νέους, μεγαλύτερους χώρους που πληρούν όλες τις απαραίτητες προδιαγραφές ως χώροι φιλοξενίας και διδασκαλίας παιδιών. Εξάιρεση αποτέλεσαν το ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Οργάνης που συνέχισε να φιλοξενείται στους χώρους του Γυμνασίου Οργάνης και το ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Εχίνου για τις ανάγκες του οποίου ενοικιάστηκε το ίδιο κτήριο που είχε χρησιμοποιηθεί και στην προηγούμενη φάση, εφόσον ο χώρος κρίθηκε κατάλληλος και επαρκής για τις ανάγκες της τρέχουσας φάσης. Η επιλογή των χώρων που θα στέγαζαν τις δραστηριότητες των κέντρων έγινε σε διαρκή συνεργασία και διαπραγμάτευση με τους ανάδοχους φορείς (Αναπτυξιακή Ροδόπης και Honesty ΕΠΕ), με βάση το τεχνικό δελτίο, τον πληθυσμό, τις ανάγκες των δράσεων και φυσικά τις δυνατότητες που προσέφερε κάθε γεωγραφική περιοχή. Συγκεκριμένα επιλέχθηκαν χώροι ασφαλείς, σε κεντρικά σημεία των οικισμών με εύκολη πρόσβαση και φωτεινό και ευχάριστο περιβάλλον. Οι χώροι διαμορφώθηκαν εσωτερικά πριν από την έναρξη των μαθημάτων, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις

χρειάστηκε να γίνουν αναπροσαρμογές και βελτιώσεις και κατά τη διάρκεια των τριών αυτών ετών ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες και απαιτήσεις των μαθημάτων, των εργαστηρίων, της φύλαξης του υλικού, της ασφάλειας των μαθητών και των εργαζομένων.

Ως προς τις επιλογές οικισμών για την εγκατάσταση και λειτουργία περιφερειακών ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. υπήρξαν αλλαγές, κυρίως στο Νομό Ξάνθης. Έτσι, στο Νομό Ροδόπης τα κέντρα παρέμειναν στον Ίασμο, τις Σάπες, την Οργάνη και φυσικά επαναλειτούργησε το κεντρικό ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ στην πόλη της Κομοτηνής. Στο Νομό Ξάνθης επαναλειτούργησαν τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Ξάνθης και Εχίνου. Στα υπόλοιπα περιφερειακά υπήρξαν διαφοροποιήσεις σε σχέση με την προηγούμενη φάση. Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο 2006-2008 υπήρξε συγκέντρωση των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στην ορεινή περιοχή της Ξάνθης. Εκτός από τον Εχίνο, ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. λειτουργούσαν επίσης στους οικισμούς Σμίνθη και Γλαύκη που βρίσκονται και αυτοί στο Δήμο Μύκης, στον ορεινό όγκο της Ξάνθης. Σε αυτή τη φάση, εκτιμώντας από κοινού με τις υπόλοιπες δράσεις του προγράμματος τις απαιτήσεις και τις δυνατότητες, δημιουργήθηκε ένα περιφερειακό κέντρο στην περιοχή του «γιακά» της Ξάνθης και συγκεκριμένα στον οικισμό Σέλερο και ένα στον κάμπο της Ξάνθης στο χωριό Εύλαλο. Για τις επιλογές αυτές συνεκτιμήθηκαν οι περιοχές παρέμβασης των άλλων δράσεων (ενισχυτική διδασκαλία στα δημοτικά σχολεία, κινητά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.), το μέγεθος και η σύνθεση του πληθυσμού τους, καθώς και η χιλιομετρική απόσταση των οικισμών αυτών από τους γειτονικούς οικισμούς ώστε να είναι δυνατή η μετακίνηση των μαθητών και να γίνει εφικτή η δημιουργία *τοπικών εκπαιδευτικών πόλων*. Πάνω από όλα όμως η «αναδιάταξη» των περιφερειακών ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. εξυπηρετούσε την ανάγκη ορθολογικότερης και πιο αντιπροσωπευτικής παρουσίας σε όλες τις περιοχές του νομού με σημαντική παρουσία μειονοτικού πληθυσμού.

Με βάση το κριτήριο αυτό, εξαιρετικής σημασίας υπήρξε η επίτευξη λειτουργίας περιφερειακού κέντρου στον κάμπο της Ξάνθης με δεδομένη και τη δυσκολία εύρεσης χώρου και την απουσία θετικής ανταπόκρισης από την τοπική κοινωνία και τις οικείες αρχές στην προηγούμενη φάση. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί ένδειξη θετικής αλλαγής στη νοοτροπία γύρω από ζητήματα εκπαίδευσης και αναγνώρισης της σημασίας που έχει η καλή εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και η συνέχιση των σπουδών στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αντίστοιχα, η διατήρηση και σε αυτή τη φάση της παρουσίας μιας σταθερής δομής ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ στον ορεινό όγκο της Ροδόπης και πιο συγκεκριμένα στο διοικητικό κέντρο της περιοχής την Οργάνη κρίθηκε απαραίτητη για συμβολικούς και ουσιαστικούς λόγους, παρόλο που ο οικισμός αυτός (όπως και όλη η γύρω περιοχή) παρουσιάζει πολύ μεγάλη μείωση πληθυσμού και τα παιδιά που φοιτούν στο μειονοτικό δημοτικό σχολείο του χωριού είναι μόλις 21 (όλα φοιτούν και στο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.). Αντίθετα, ο Εχίνος της Ξάνθης, αν και ορεινός και αυτός, έχει 12/θέσιο μειονοτικό δημοτικό και παρουσιάζει αξιοσημείωτο δημογραφικό δυναμισμό. Η γεωγραφική

θέση ενός οικισμού, η απόσταση από το κοντινότερο αστικό κέντρο, τα κοινωνικο-οικονομικά, εθνοτικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά του, οι θρησκευτικές παραδόσεις και οι κοινωνικές και εκπαιδευτικές συνήθειες είναι μερικά μόνο από τα στοιχεία που πρέπει κανείς να εκτιμήσει πριν ξεκινήσει οποιουδήποτε είδους παρέμβαση. Για το λόγο αυτό πριν από την τελική επιλογή προηγήθηκε προσεκτική εκτίμηση του πεδίου σε κάθε ένα οικισμό ξεχωριστά.

Πρόσθετα, δημιουργήθηκαν δύο ακόμα νέα Κέντρα στο νομό Έβρου και το νομό Ξάνθης. Με δεδομένη την προηγούμενη, ήδη επιτυχημένη παρέμβαση σε πληθυσμούς Ρομά που χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα ασταθή και ελλιπή φοίτηση (δράσεις 3, 4), κρίθηκε ότι η λειτουργία ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ως τρίτου χώρου ένταξης και κοινωνικοποίησης των παιδιών σε αυτές τις περιοχές θα συμπλήρωνε και θα πολλαπλασίαζε τις θετικές συνέπειες της παρέμβασης. Έτσι δημιουργήθηκαν δύο νέα κέντρα, ένα στον περιαστικό οικισμό του Δροσερού, 2 χλμ έξω από την πόλη της Ξάνθης και ένα στη συνοικία (μαχαλά) Τέρμα Αβαντος της Αλεξανδρούπολης διευρύνοντας έτσι την παρουσία των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. για πρώτη φορά και στο νομό Έβρου. Η τελευταία αυτή κίνηση διευκολύνθηκε σημαντικά από το ενδιαφέρον του Δήμου Αλεξανδρούπολης για συνεργασία με τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. και τη δωρεάν παραχώρηση εκ μέρους του ενός δημοτικού χώρου για τη λειτουργία του κέντρου.

Στο Δροσερό και στην Άβαντος το πρόγραμμα συνεργάστηκε με διαμεσολαβήτριες μέσα από τον οικισμό, οι οποίες βοήθησαν σημαντικά να περιοριστεί το φαινόμενο της ελλιπούς φοίτησης και αποτέλεσαν τον σύνδεσμο με τον τοπικό πληθυσμό. Ταυτόχρονα, η συνεργασία με τους κοινωνικούς λειτουργούς, συνεργάτες της «δράσης 4» του προγράμματος ήταν ιδιαίτερα στενή στην προσπάθεια να ενισχυθεί η φοίτηση στο σχολείο και η κοινωνική ένταξη. Το πρόγραμμα και το περιεχόμενο των μαθημάτων στα δύο αυτά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ήταν ιδιαίτερα προσαρμοσμένο στις συνθήκες και τις ανάγκες της κοινότητας με ειδικευμένους επιστημονικούς υπευθύνους που έχουν μεγάλη εμπειρία εκπαιδευτικής παρέμβασης στον συγκεκριμένο πληθυσμό.

Τόσο ο αυξημένος αριθμός εγγραφών, όσο και η σταθερή φοίτηση των μαθητών δείχνουν ότι οι επιλογές αυτές ήταν ορθές και ανταποκρίνονταν στους αρχικούς στόχους που είχαν τεθεί. **(βλ. παρακάτω, σχέδιο 3)**

Για την επιλογή των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. σημαντικό ρόλο έπαιξε η προηγούμενη εμπειρία που ανέδειξε και σχηματοποίησε τις ανάγκες τόσο των παιδιών όσο και των γονέων τους. Η παρούσα φάση παρουσιάζει στοιχεία συνέχειας αλλά και ανανέωσης και διεύρυνσης σε σχέση με τις δύο προηγούμενες. Σε αυτές, η παρέμβαση των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ήταν σε πολύ μεγάλο βαθμό επικεντρωμένη στους μαθητές δημοτικού, αφού σύμφωνα με σχετική έρευνα που είχε εκπονήσει το Πρόγραμμα, οι τρεις τελευταίες τάξεις του δημοτικού ήταν αυτές στις οποίες παρουσιαζόταν πιο έντονα η δυσκολία των μειονοτικών μαθητών στα ελληνικά, με αποτέλεσμα το πέρασμα στο γυμνάσιο να

είναι εξαιρετικά δύσκολο και να παρατηρείται μεγάλη σχολική αποτυχία και μαθητική διαρροή. Τα μαθήματα ελληνικών με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδικών εκπαιδευτικών λογισμικών για παιδιά όλων των τάξεων του δημοτικού συνεχίστηκαν και σε αυτή τη φάση. Στη λογική της έγκαιρης, δημιουργικής και ευχάριστης επαφής με τα ελληνικά, σε μια εποχή που το νηπιαγωγείο δεν ήταν ακόμα τμήμα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. είχαν προχωρήσει στην πιλοτική λειτουργία τμημάτων δημιουργικής απασχόλησης για παιδιά προσχολικής ηλικίας. Παρά το γεγονός ότι έκτοτε το νηπιαγωγείο έχει καταστεί υποχρεωτικό, η δράση αυτή συνεχίστηκε με επιτυχία και στη νέα φάση. Επίσης, από την προηγούμενη φάση λειτουργούσαν τμήματα ελληνικής γλώσσας για ενήλικες, καθώς και μαθήματα τουρκικών για εκπαιδευτικούς. Και αυτές οι παρεμβάσεις συνεχίστηκαν στην τρέχουσα φάση με αύξηση του αριθμού των ωφελούμενων. Η ταυτόχρονη ενίσχυση της ελληνομάθειας των γονέων έχει θετικό αντίκτυπο στη στάση των παιδιών απέναντι στα ελληνικά, ενώ η εξοικείωση των ελληνόφωνων εκπαιδευτικών με την τουρκική γλώσσα και τις δομικές διαφορές της από τα ελληνικά τους βοηθά να κατανοήσουν και να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα τα επαναλαμβανόμενα λάθη των μαθητών τους που μέχρι τότε θεωρούσαν «ακατανόητα» **(για τα μαθήματα ενηλίκων και τα μαθήματα τουρκικών βλ. τις εκθέσεις της Δράσης 8.)**

Εκτός όμως από τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που είχαν ήδη δοκιμαστεί σε προηγούμενες φάσεις και συνεχίστηκαν, στην παρούσα φάση το πρόγραμμα των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. εμπλουτίστηκε και με νέες. Βασική καινοτομία αποτέλεσε η διεύρυνση της ομάδας στόχου προκειμένου αυτή να συμπεριλάβει και τους μαθητές/τριες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έτσι, το έργο των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. επεκτάθηκε περιλαμβάνοντας πλέον και μαθήματα στήριξης μαθητών του γυμνασίου και του λυκείου στα βασικά μαθήματα του σχολείου (φιλολογικά, μαθηματικά, φυσική, χημεία, βιολογία), καθώς και καλοκαιρινά μαθήματα προετοιμασίας για τους μετεξεταστέους μαθητές. Επίσης λειτούργησαν τμήματα επαγγελματικού προσανατολισμού, πάλι για παιδιά γυμνασίου και λυκείου. Για τα παιδιά του δημοτικού προστέθηκε ένα επιπλέον δίωρο την εβδομάδα (συνολικά 2 δίωρα) αφιερωμένο στις θετικές επιστήμες (μαθηματικά & φυσική) και με έμφαση στην εξοικείωση των μαθητών/τριών με την ορολογία των θετικών επιστημών στα ελληνικά, ενώ κατά τους θερινούς μήνες δόθηκε έμφαση στην αξιοποίηση εξωσχολικών βιβλίων μέσα από τμήματα φιλιανγνωσίας. **(Για την αναλυτική παρουσίαση των επιμέρους εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων μέσα στη τριετία βλέπε τις ειδικές εκθέσεις που βρίσκονται στο φάκελο)**

Εκπαιδευτικές δραστηριότητες στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

2011-2013

Μαθήματα ελληνομάθειας σε μαθητές δημοτικού με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και εξειδικευμένου λογισμικού.

Μαθήματα θετικών επιστημών για μαθητές δημοτικού με έμφαση στην ελληνική ορολογία.

Δημιουργική απασχόληση παιδιών προσχολικής ηλικίας, με σκοπό την προετοιμασία για την ένταξη στο σχολείο και την εξοικείωση με την ελληνική γλώσσα.

Υποστήριξη μαθητών γυμνασίου και λυκείου στα μαθήματα του σχολείου.

Επαγγελματικός προσανατολισμός για παιδιά γυμνασίου και λυκείου.

Μαθήματα ελληνικών για ενήλικες.

Μαθήματα τουρκικών για εκπαιδευτικούς.

Θερινά μαθήματα ελληνικών για παιδιά δημοτικού (φιλιαναγνωσία και εξοικείωση με την ορολογία των θετικών επιστημών).

Θερινά μαθήματα για μετεξεταστέους μαθητές γυμνασίου και λυκείου.

Λειτουργία δανειστικής βιβλιοθήκης.

Υλοποίηση εκπαιδευτικών projects στα μαθήματα Α/βάθμιας.

Εκπαιδευτικές επισκέψεις.

Εκδηλώσεις για παιδιά και ενήλικες της μειονότητας και της πλειονότητας.

Όπως έχει ήδη διαφανεί, στη φάση αυτή δόθηκε ιδιαίτερο βάρος στην περαιτέρω διείσδυση και διακίνηση των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στον αγροτικό και ημιαστικό χώρο, εκτός των δύο μεγάλων πόλεων (Κομοτηνή & Ξάνθη) με τη δημιουργία περισσότερων περιφερειακών κέντρων και την κάλυψη περισσότερων περιοχών και μεγαλύτερου πληθυσμού. Έτσι, τα μαθήματα ελληνικής σε παιδιά δημοτικού με τη βοήθεια Η/Υ είχαν διαφορετική πορεία στα κεντρικά και στα περιφερειακά κέντρα.

Συγκεκριμένα, οι αριθμοί εγγραφών στα κεντρικά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. δεν ξεπέρασαν τους αντίστοιχους της προηγούμενης φάσης, αντιθέτως υπήρξε μείωση, ιδίως στην Κομοτηνή. Αυτό οφείλεται καταρχήν στην ανάπτυξη της δράσης της ενισχυτικής διδασκαλίας Α/βάθμιας, η οποία κάλυψε περισσότερο από 60% (το 2011-2 ακόμη μεγαλύτερο ποσοστό) του πληθυσμού των μειονοτικών μαθητών της πόλης. Πέραν

τούτου, η μείωση αυτή σχετίζεται ως ένα βαθμό και με τα μεταβαλλόμενα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά ενός ολοένα και πιο αστικοποιημένου πληθυσμού, ο οποίος έχει πλέον καλύτερη πρόσβαση σε χώρους και δομές όπου χρησιμοποιούνται ή διδάσκονται τα ελληνικά (π.χ. φροντιστήρια ελληνικής και ξένων γλωσσών, αθλητικές, καλλιτεχνικές και άλλες εξωσχολικές δραστηριότητες, ενώ ιδιαίτερα στην πόλη της Ξάνθης είναι έντονη η στροφή προς το δημόσιο, ελληνόφωνο σχολείο). Τέλος, παρατηρείται ότι η χρήση Η/Υ, που σε παλιότερες φάσεις ήταν σημαντικό κίνητρο για τα παιδιά, (και τα οποία διασκέδαζαν ιδιαίτερωσ τη χρήση τους στο μάθημα αλλά και την ενασχόληση στο διάλειμμα) δεν αποτελεί πλέον τόσο σημαντικό πλεονέκτημα, καθώς τα περισσότερα παιδιά στις πόλεις έχουν πρόσβαση σε Η/Υ στο σπίτι τους.

Στα περιφερειακά κέντρα, αντίθετα, η δράση αυτή αποτέλεσε την κύρια δραστηριότητα των κέντρων, με αριθμούς μαθητών που - τηρουμένων των μεγεθών και των αναλογιών - ήταν πολύ υψηλοί και οδήγησαν σε σημαντική αύξηση του συνολικού αριθμού μαθητών των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. σε σχέση με την προηγούμενη φάση **(βλ. παρακάτω, σχ. 2,3 και 4).**

Οι ομάδες δημιουργικής απασχόλησης για παιδιά προσχολικής ηλικίας που στην προηγούμενη φάση λειτουργούσαν μόνο στα κεντρικά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Κομοτηνής και Ξάνθης, στη φάση αυτή επεκτάθηκαν και στα περιφερειακά κέντρα του Εχίνου και του Δροσερού, ενώ στην Αλεξανδρούπολη πραγματοποιήθηκε παρέμβαση μέσα στα νηπιαγωγεία του οικισμού Τέρμα Άβαντος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η περίπτωση του Εχίνου όπου ενώ αρκετοί γονείς αρνιόντουσαν να εγγράψουν τα παιδιά τους στο, υποχρεωτικό πλέον, δημόσιο νηπιαγωγείο επειδή διεκδικούσαν δίγλωσσο νηπιαγωγείο κατά το πρότυπο των μειονοτικών σχολείων, οι ίδιοι αυτοί γονείς εμφανίστηκαν με δική τους πρωτοβουλία στο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ και ζήτησαν τη δημιουργία τμήματος προσχολικής αγωγής (νηπιαγωγείου) στα ελληνικά για τα παιδιά τους.

Τα μαθήματα ενηλίκων παρουσίασαν από την αρχή μια δυναμική εγγραφών που οφειλόταν τόσο στην απτή ανάγκη για ελληνομάθεια, όσο και σε κοινωνικές σχέσεις ανάμεσα στους συμμετέχοντες (γυναίκες με τις φίλες τους ή τις γειτόνισσές τους, άτομα από το ίδιο χωριό ή μέλη της ίδιας οικογένειας που μετακινούνταν ομαδικά προς το πλησιέστερο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.). Η δράση είχε ξεκινήσει από τις προηγούμενες φάσεις μετά από αίτημα των ίδιων των γονέων (συνήθως μητέρων) και από το 2011 αυξήθηκε αισθητά ο αριθμός συμμετεχόντων στα κεντρικά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ., αναπτύχθηκαν τμήματα σε ορισμένα περιφερειακά (Σέλερο, Δροσερό, Εύλαλο), ενώ ανταποκριθήκαμε σε συνεργασία με τα κινητά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. και σε σχετικά αιτήματα απομακρυσμένων οικισμών (Ηλιόπετρα, Κένταυρος). Τα μαθήματα ελληνικών σε ενήλικες ξεκίνησαν λόγω της ανάγκης των γονέων να αναλάβουν πιο ενεργητικό ρόλο στην παρακολούθηση της σχολικής πορείας των παιδιών τους και λόγω της επιθυμίας των γυναικών να αποκτήσουν μια σχετική επάρκεια στα ελληνικά

προκειμένου να κινούνται με μεγαλύτερη άνεση στο δημόσιο χώρο (δημόσιες υπηρεσίες, γιατρούς κλπ.) και να βελτιώσουν την κοινωνική τους θέση. Σε πολλά κέντρα η δράση αυτή αναπτύχθηκε παράλληλα με μαθήματα σε παιδιά όλων των βαθμίδων (οι μητέρες των παιδιών που φοιτούσαν στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. εγγράφονταν στα μαθήματα ενηλίκων και αντίστροφα).

Τα μαθήματα στήριξης σε παιδιά γυμνασίου και λυκείου ήταν ένα πάγιο αίτημα που έφτανε από πολλές πλευρές. Τόσο το σχολείο όσο και οι οικογένειες μετέφεραν την ανάγκη για βοήθεια στα μαθήματα του σχολείου, ιδιαίτερα για τα παιδιά που φοιτούν στο δημόσιο σχολείο. Σχεδόν αμέσως και με τη μέθοδο στόμα με στόμα, τα μαθήματα στήριξης έγιναν ευρέως γνωστά και μεγάλος αριθμός μαθητών εγγράφηκε σε αυτά, γεγονός που αποδεικνύει πως η εκπαιδευτική αυτή παρέμβαση απαντούσε σε μια ώριμη ανάγκη. Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική δραστηριότητα ξεκίνησε ως μία καθορισμένη ώρα κατά την οποία ένας εκπαιδευτικός βρισκόταν στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. και δεχόταν μαθητές για να τους βοηθήσει με τα μαθήματα της επόμενης μέρας. Γρήγορα αποδείχτηκε ότι τα παιδιά μπορούν να βοηθηθούν πολύ περισσότερο (και να εξυπηρετηθούν πολύ περισσότερα άτομα) αν τα μαθήματα γίνονταν περισσότερο δομημένα, με τη μορφή σταθερών τμημάτων που λειτουργούν συγκεκριμένες μέρες και ώρες της εβδομάδας. Η τελική μορφή που πήραν τα μαθήματα ήταν αποτέλεσμα εκτενούς συνεννόησης με τα παιδιά (ενίστε και με τις οικογένειές τους) και τους εκπαιδευτικούς για να ανταποκριθεί η δράση όσο το δυνατόν καλύτερα στις ανάγκες τους. Η στήριξη παιδιών γυμνασίου και λυκείου αναπτύχθηκε και στα περισσότερα από τα περιφερειακά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Δημιουργήθηκαν τμήματα στο Σέλερο, στον Ίασμο, στον Εχίνο, στο Δροσερό, στο Εύλαλο και στις Σάπες. Η πορεία της δράσης αυτής ήταν έντονα ανοδική από χρονιά σε χρονιά και, όπως αναμενόταν, συνδέθηκε άμεσα και με την πορεία (δομή, αριθμούς εγγραφών, και ποσοστά φοίτησης) της αντίστοιχης δράσης προετοιμασίας των μετεξεταστέων μαθητών για τις επαναληπτικές εξετάσεις του Σεπτεμβρίου.

Εκτός από τη στήριξη στα μαθήματα του σχολείου, για τους μειονοτικούς μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναπτύχθηκαν και ομάδες επαγγελματικού προσανατολισμού, αρχικά για το γυμνάσιο, σχεδόν αμέσως, όμως, και για το λύκειο, όπου κρίθηκε ότι υπήρχε ανάγκη. Ο Ε.Π. παρουσίασε μια αρχική δυσκολία στη συγκρότηση ομάδων, πιθανόν επειδή τα παιδιά δεν γνώριζαν εξ αρχής τη φύση και τη δυναμική της παρέμβασης αυτής και ίσως τη θεωρούσαν δευτερεύουσας σημασίας. Οι ομάδες, όμως που σχηματίστηκαν τελικά ήταν ιδιαίτερα συμπαγείς και σταθερές, δούλεψαν πάνω σε διάφορα projects και τελικά παρουσίασαν σημαντικά αποτελέσματα. Όπως συνέβη και με άλλες δράσεις, σε κάποια κέντρα (κυρίως στα δύο κεντρικά και στην περιοχή του «γιακά») η δράση του Ε.Π. αποδείχτηκε περισσότερο επιτυχημένη σε σχέση με άλλα.

Επίσης, επιδιώκοντας την ενίσχυση της εκφραστικής ικανότητας, της αυτοπεποίθησης των παιδιών στη χρήση της ελληνικής γλώσσας αλλά και την

εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες χρησιμοποιήθηκε σε ευρεία κλίμακα η μέθοδος project, ως αναπόσπαστο στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ενδεικτικά, κατά τη σχολική χρονιά 2011-2012 το τμήμα φιλολογικών της Β γυμνασίου του περιφερειακού ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Δροσερού, στο πλαίσιο της ενότητας «τόποι» παρουσίασε τον οικισμό και τους ανθρώπους του πραγματοποιώντας συνεντεύξεις με τελικό αποτέλεσμα ένα 10' βίντεο **(βλ. Παράρτημα 2, cd 3)**. Το τμήμα της Α' γυμνασίου του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Δροσερού σε συνεργασία με τη δράση των ΔΕΝ (Δημιουργικά Εργαστήρια Νέων) δημιούργησαν το δικό τους βιβλίο, το οποίο παρουσίασαν την παγκόσμια ημέρα βιβλίου (02.04.2012).

Τη σχολική χρονιά 2012-2013 στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Ξάνθης, Σελέρου, Εχίνου και Ευάλου πραγματοποιήθηκε η σειρά μαθημάτων για παιδιά δημοτικού με τίτλο «Πείραμα, Κάμερα, Πάμε!» με σκοπό τη διενέργεια projects που αξιοποίησαν τους νόμους της φυσικής, απλά καθημερινά υλικά και σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό (κάμερες, υπολογιστές κ.ά.). Οι συναντήσεις αυτές διήρκησαν 5 περίπου μήνες (από 02.11.2012 έως 14.04.2013) και κατέληξαν στη δημιουργία ολιγόλεπτων βίντεο **(βλ. Παράρτημα 2, cd 4)** και την παρουσίαση τους σε δημόσια εκδήλωση **(βλ. Παράρτημα 1, εκδηλώσεις)**.

Την ίδια χρονιά στο πλαίσιο των ομάδων επαγγελματικού προσανατολισμού οι ομάδες των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Κομοτηνής, Ξάνθης, Ιάσμου, Σελέρου και Εχίνου συνεργάστηκαν και πραγματοποίησαν την έκδοση ενός περιοδικού για τον επαγγελματικό προσανατολισμό **(βλ. Παράρτημα 2, cd 5)**.

Όλα τα παραπάνω δεν θα μπορούσαν να υλοποιηθούν με επιτυχία αν δεν υπήρχε άμεση και διαρκής συνεργασία με τις υπόλοιπες δράσεις του Προγράμματος. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η επιλογή των περιοχών εγκατάστασης των περιφερειακών ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. έγινε σε συνεργασία με τις υπεύθυνες των δράσεων των κινητών ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. και της ενισχυτικής διδασκαλίας στα δημοτικά σχολεία. Για παράδειγμα, λαμβάνοντας υπόψη ότι στον κάμπο της Ξάνθης τα κινητά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. δραστηριοποιούνται στα χωριά Ηλιόπετρα, Δέκαρχο, Π. Εράσμιο, Μεγάλο Ορφανό, Κεντητή, Κρεμαστή αποφασίστηκε να λειτουργήσει περιφερειακό ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στον οικισμό του Ευάλου που αποτελεί και την έδρα του Δήμου Τοπείρου ώστε να εξυπηρετηθούν τα υπόλοιπα χωριά της περιοχής (Εύλαλο, Κύρνος, Μικρό Ορφανό, Εξοχή, Άβατο, Ζηλωτή). Οι πιο κοντινοί στην πόλη οικισμοί εξυπηρετούνται από το κεντρικό ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. της Ξάνθης ενώ στην περιοχή της Γενισέας, όπου επίσης υπάρχει σημαντικός αριθμός μουσουλμάνων και όπου το σχολείο και οι γονείς εξέφρασαν αίτημα προς το Πρόγραμμα για ενισχυτικά μαθήματα ελληνικών, αναπτύχθηκε η Δράση 1 με ενισχυτική διδασκαλία μέσα στο σχολείο. Με την ίδια λογική αναπτύχθηκαν τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. και στις υπόλοιπες περιοχές της Θράκης. Σε ότι αφορά τα μαθήματα στήριξης για παιδιά γυμνασίου και λυκείου, αυτά οργανώθηκαν με κύρια ομάδα στόχου τους μαθητές των οικισμών και των σχολείων όπου δεν υπήρχε ήδη παρέμβαση του προγράμματος με ενισχυτική διδασκαλία

μέσα στο σχολείο (δράση 2). Σε κάποιες περιπτώσεις πάντως, ιδιαίτερα στις πόλεις της Ξάνθης και της Κομοτηνής, κάποιοι μαθητές παρακολούθησαν και τις δύο δράσεις που επίτηδες αναπτύχθηκαν σε διαφορετικές ώρες ή/και μέρες. Τέλος η συνεργασία μας με τα ΔΕΝ (Δημιουργικά Εργαστήρια Νέων) οδήγησε πολλές φορές σε κοινές δράσεις με πρωταγωνιστές τα παιδιά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η συμμετοχή μαθητών και μαθητριών με σταθερή φοίτηση στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στις θερινές κατασκηνώσεις των ΔΕΝ στη Μέση Ροδόπη και το Νέστο Ξάνθης.

4.β. Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ως σύνδεσμος με τη μειονότητα, την τοπική κοινωνία και τους φορείς.

Ήδη από την προηγούμενη φάση του προγράμματος, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. αποτέλεσαν τη βάση του Προγράμματος στη συνείδηση της μειονότητας και ευρύτερα της τοπικής κοινωνίας. Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. αποτελούν πλέον ένα είδος *τοπόσημου* στη Θράκη. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ντόπιος πληθυσμός χρησιμοποιεί πλέον τον όρο για να αναφερθεί συνολικά στο Πρόγραμμα, ακόμα και σε δράσεις που δεν εμπίπτουν οργανωτικά στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ, όπως για παράδειγμα η ενισχυτική διδασκαλία στα σχολεία. Η ύπαρξη ζωντανών και άρτια εξοπλισμένων εκπαιδευτικών χώρων εκτός σχολείου και μιας εκπαιδευτικής δομής ιδιαίτερα ευέλικτης που προσαρμόζεται στις ανάγκες της ομάδας στόχου, με τη διγλωσσία (ή και τριγλωσσία) και τις πολλαπλές ιδιαίτερες ταυτότητες να είναι πλήρως αποδεκτές, δημιούργησε μια ιδιαίτερη σχέση με τη μειονότητα. Σ' αυτήν τη φάση του προγράμματος, βασικούς στόχους αποτέλεσαν α) η ανανέωση και ενδυνάμωση αυτής της σχέσης μετά από τη διακοπή λειτουργίας του Προγράμματος για τρία σχεδόν χρόνια, β) η διεύρυνσή της μέσω της απεύθυνσης σε μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού (αριθμητικά, γεωγραφικά και ηλικιακά) και γ) η επέκταση της και στα μέλη της πλειονότητας (παρά την αδυναμία να συμπεριληφθεί ο πλειονοτικός πληθυσμός στις αυστηρά εκπαιδευτικές δραστηριότητες λόγω των τεχνικών προδιαγραφών του προγράμματος). Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. αποτελούν την ιδανική δομή για τέτοιου είδους «ανοίγματα».

Πιο συγκεκριμένα, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη διατήρηση και ενίσχυση της εμπιστοσύνης με τους μαθητές και τις οικογένειές τους, τόσο εξατομικευμένα όσο και συλλογικά. Κατά τη διαδικασία των εγγραφών, οι γονείς ενημερώνονται για τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν και οι ίδιοι μαθήματα ελληνικών, για τα μαθήματα που αφορούν άλλες βαθμίδες εκπαίδευσης καθώς και για τις υπόλοιπες δραστηριότητες των κέντρων, όπως για παράδειγμα τα Δημιουργικά Εργαστήρια Νέων και οι διάφορες εκδηλώσεις. Τα κέντρα βρίσκονται σε τηλεφωνική επικοινωνία με τους γονείς, όποτε αυτό κρίνεται αναγκαίο (απουσίες παιδιών, πρόσκληση σε εκδηλώσεις και δραστηριότητες κλπ.). Από το 2012 καθιερώθηκε να γίνονται τουλάχιστον μία φορά μέσα στη σχολική χρονιά ενημερώσεις προς τους γονείς για το περιεχόμενο, τις μεθόδους και τους στόχους των μαθημάτων και την πρόοδο των παιδιών τους. Τέλος οι γονείς έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν

και με την ευκαιρία των γιορτών που διοργανώνονται κάθε χρόνο με τη λήξη των μαθημάτων. Συνεπώς, οι περισσότεροι γονείς –ενίοτε και ως μαθητές και οι ίδιοι- βρέθηκαν στο χώρο των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ., γνώρισαν τους εκπαιδευτικούς και το μεικτό και δίγλωσσο προσωπικό των κέντρων και παρακολούθησαν δραστηριότητες, αναπτύσσοντας έτσι αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης. Με τον τρόπο αυτό τα κέντρα καθίστανται χώροι φιλόξενοι και οικείοι για παιδιά και γονείς. Η παρέμβαση, όποτε ήταν εφικτό, ήταν εξατομικευμένη, αναγνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού και της κάθε οικογένειας. Η προσαρμογή του ωρολόγιου προγράμματος στις ανάγκες μετακίνησης του κάθε μαθητή ήταν συνήθης ενώ υπήρξε και περίπτωση μαθητή στον οποίο προσφέρθηκε παράλληλη στήριξη για την αντιμετώπιση των διαγνωσμένων μαθησιακών του δυσκολιών.

Η σχέση αυτή επεκτείνεται και στο σχολικό περιβάλλον των παιδιών. Σημαντικός αριθμός εκπαιδευτικών των σχολείων όλων των βαθμίδων συνεργάζονται με δράσεις του προγράμματος και συχνά λειτουργούν ως σύνδεσμος ανάμεσα στους μαθητές και στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Αντίστοιχα, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. αποτελούν το «χώρο υποδοχής» του Προγράμματος για τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται σε δράσεις μέσα στο σχολείο και τον σύνδεσμο με τα συνεργαζόμενα σχολεία για τις διοικητικές υποθέσεις τους, τη διανομή εκπαιδευτικού υλικού, ενώ αποτελούν και τόπο πραγματοποίησης εκπαιδευτικών συναντήσεων και επιμορφώσεων. Οι ενημερώσεις σε σχολεία των πόλεων και των αγροτικών περιοχών για τα μαθήματα στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. αποτελούν ευκαιρία επαφής και αφορμή για να απευθύνουν τα σχολεία αιτήματα και προτάσεις προς το πρόγραμμα, να ανταλλαχθούν απόψεις και προβληματισμοί ή και να εκφραστούν υποδείξεις και διαφωνίες. Η αμφίδρομη αυτή επαφή επεκτείνεται και στους διευθυντές εκπαίδευσης και το συντονιστικό γραφείο μειονοτικής εκπαίδευσης, τους προϊστάμενους γραφείων και τους σχολικούς συμβούλους, τα ΚΕΔΔΥ, και τους υπεύθυνους πολιτιστικών και περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Τέλος, μια πολύ σημαντική δράση των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ., τα μαθήματα τουρκικής γλώσσας για εκπαιδευτικούς λειτούργησε κι αυτή ως συνδετικός κρίκος ανάμεσα στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. και στους λειτουργούς της εκπαίδευσης και μάλιστα σε ιδιαίτερα μεγάλη κλίμακα, λόγω του πολύ μεγάλου αριθμού συμμετεχόντων. Τα μαθήματα τουρκικής γλώσσας αποδείχθηκαν πολύ αποτελεσματικός τρόπος γνωριμίας με το πρόγραμμα για εκπαιδευτικούς που, αρχικώς, δεν είχαν εκδηλώσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις δράσεις του.

Αυτό το «τρίγωνο» οικογένειας-σχολείου-ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. αποτελεί σημαντικότερη κατάκτηση και συνιστά την «πεμπτουσία» του κοινωνικού ρόλου που έχουν τα κέντρα στο πεδίο, ευνοώντας την ουσιαστική ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων και την κατανόηση από πλευράς του προγράμματος των αναγκών που υπάρχουν και των βελτιώσεων που είναι απαραίτητες στην εκπαιδευτική του παρέμβαση. Αυτή η ανατροφοδότηση ήταν συνεχής σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Μέσα από αυτή τη διαδικασία προέκυψαν παλιότερα τα μαθήματα

ελληνικών για ενήλικες που δεν περιλαμβάνονταν στον αρχικό σχεδιασμό και λειτούργησαν μετά από σχετικό αίτημα των γονέων (κυρίως μητέρων) των μικρών μαθητών των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα από την παρούσα φάση είναι η καθιέρωση ενός επιπλέον δώρου αφιερωμένου στην ορολογία των θετικών επιστημών. Το αίτημα αυτό είχε εκφραστεί - και σε ερωτηματολόγια που είχαν διανεμηθεί στην προηγούμενη φάση - από πολλούς γονείς που επεσήμαναν ότι τα παιδιά που φοιτούν σε μειονοτικά σχολεία γνωρίζουν την ορολογία των μαθηματικών και της φυσικής μόνο στα τουρκικά λόγω του ιδιαίτερου προγράμματος σπουδών αυτών των σχολείων. Ως εκ τούτου συναντούν μεγάλες δυσκολίες κατά το «πέρασμά» τους σε κάποιο δημόσιο σχολείο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο πλαίσιο της συμβολής στην πλήρη και ισότιμη κοινωνική ένταξη της μειονότητας και του ανοίγματος προς τον τοπικό πληθυσμό, μειονοτικό και πλειονοτικό, διοργανώθηκαν εκδηλώσεις σε κεντρικά και περιφερειακά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. **(πλήρης κατάλογος στο κεφάλαιο 6.)**. Αρκετές από αυτές ήταν ανοιχτές στο γενικό κοινό και διοργανώθηκαν στην «Αυλαία», τον ισόγειο χώρο του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Κομοτηνής, με διαφορετικό βαθμό επιτυχίας. Το γενικό εγχείρημα αξιολογείται ως επιτυχές και η πλειονότητα δεν αποθαρρύνθηκε από το γεγονός ότι διοργανωτής ήταν ένα πρόγραμμα που απευθύνεται καταρχήν στη μειονότητα. Αντίθετα, φαίνεται ότι οι εκδηλώσεις γενικού ενδιαφέροντος που προβλήθηκαν στα τοπικά μέσα συγκέντρωσαν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων (π.χ. Αυλαία στο όνειρο), ενώ αυτές που ήταν ειδικότερου ενδιαφέροντος (π.χ. βιντεομουσεία) είχαν μικρότερη απήχηση. Όσες εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν σε σύνδεση με τις καθαυτό εκπαιδευτικές δράσεις των κέντρων (γιορτές για το τέλος της σχολικής χρονιάς, Πείραμα- κάμερα-πάμε, συζήτηση με την Άλκη Ζέη κτλ.) συγκέντρωσαν πολυπληθές κοινό. Οι εκδηλώσεις αυτές ενθάρρυναν δυνητικούς μαθητές να έρθουν και να γνωρίσουν τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. και τους ανθρώπους τους και ταυτόχρονα συνέβαλαν ώστε οι ήδη φοιτούντες να οικειοποιηθούν περαιτέρω το χώρο. Την ίδια στιγμή αποτέλεσαν και ευκαιρίες επαφής και «όσμωσης» ανθρώπων από τη μειονότητα και την πλειονότητα, ευκαιρίες που δεν παρουσιάζονται τόσο συχνά στη Θράκη.

Ταυτόχρονα τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. προσπάθησαν να αποτελέσουν σε πολλά επίπεδα οργανικό κομμάτι των περιοχών στις οποίες λειτούργησαν.

Σημαντική υπήρξε και η στενή συνεργασία με τους δήμους Αλεξανδρούπολης και Τοπείρου για τη δημιουργία ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στις περιοχές Άβαντος και Ευλάλου, τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο του 2011 αντίστοιχα. Συγκεκριμένα, για τη λειτουργία του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Αλεξανδρούπολης υπογράφηκε προγραμματική σύμβαση και ο Δήμος Αλεξανδρούπολης λειτούργησε ως ανάδοχος του έργου, ενώ και ο Δήμος Τοπείρου συνέβαλε σημαντικά ώστε το ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. να στεγαστεί και να λειτουργήσει απρόσκοπτα σε χώρους του μ/κ δημοτικού σχολείου του Ευλάλου.

Πολλές από τις εκδηλώσεις, ημερίδες, συνέδρια του προγράμματος φιλοξενήθηκαν σε χώρους της τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων τοπικών πολιτιστικών φορέων.

Επίσης, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. συνεργάστηκαν πάντα πρόθυμα με άλλους φορείς ή προγράμματα όταν προέκυψε η ανάγκη ή διατυπώθηκε ανάλογο αίτημα. Συνεχής ήταν η αλληλοενημέρωση και συνεργασία μεταξύ του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Δροσερού, του Ιατροκοινωνικού Κέντρου (ΙΑΚ) και του Κέντρου Φροντίδας Φτωχών Οικογενειών του δήμου Ξάνθης. Επίσης τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Ξάνθης συνεργάστηκαν το 2012-13 με το έργο «Actions Promoting Health Access & Protection Of Roma Population/ Roma Alert!» με επικεφαλής εταίρο την ΜΚΟ ΟΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΑ και με την υποστήριξη της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης των Επιχειρησιακών προγραμμάτων του στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» και της Κοινής Τεχνικής Γραμματείας του Προγράμματος. Μετά από επίσημο αίτημα της συντονίστριας του έργου, Θ. Καλογήρου προς το ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Δροσερού παραχωρήθηκαν αίθουσες του κέντρου για την πραγματοποίηση ενημερωτικών/εκπαιδευτικών διαλέξεων σε ομάδες του πληθυσμού του Δροσερού, αποτελούμενες από 1. Γυναίκες, 2. Άνδρες, 3. Έφηβα κορίτσια, 4. Έφηβα αγόρια σε θέματα που αφορούν την υγιεινή, τη διατροφή, την πρόληψη, τη μητρότητα, το μητρικό θηλασμό, τον οικογενειακό προγραμματισμό, τα εμβόλια και τα ατυχήματα των παιδιών και τους τρόπους επικοινωνίας και προσέγγισης των μονάδων υγείας. Τις διαλέξεις αυτές πραγματοποίησε γιατρός υποστηριζόμενος από την επιστημονική υπεύθυνη, καθηγήτρια του ΤΕΙ κ. Μάρθα Μωραΐτου και τη συντονίστρια του έργου κ. Θ. Καλογήρου (Φεβρουάριος 2013-Απρίλιος 2013).

Η συνεργασία με το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης ήταν συνεχής, με την από κοινού διοργάνωση εκδηλώσεων (π.χ. κινηματογραφική λέσχη) και τους φοιτητές διαφόρων τμημάτων να συμμετέχουν τακτικά σε δραστηριότητες των κέντρων. Επίσης, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. αποτελούν χώρο εκπόνησης πρακτικής άσκησης για φοιτητές του τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης του Δ.Π.Θ.. Σε αυτό το πλαίσιο, τέσσερις φοιτητές εργάστηκαν την άνοιξη του 2012 και του 2013 στο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Σαπών. Ανάλογη συνεργασία, στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης του τμήματος Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, πραγματοποιήθηκε στο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Ξάνθης το καλοκαίρι 2012. Επίσης,, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. διευκόλυναν σε αρκετές περιπτώσεις ερευνητές, κυρίως μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς φοιτητές από πανεπιστήμια της Ελλάδας και του εξωτερικού που πραγματοποιούν στη Θράκη την επιτόπια έρευνά τους.

Σε αρκετές περιπτώσεις, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. συνεργάστηκαν με μικρούς επιχειρηματίες της περιοχής ενημερώνοντας τους για τη δυνατότητα υποβολής υποψηφιότητας σε διαγωνισμούς που αφορούσαν την προμήθεια αναλώσιμων υλικών και υλικών εργαστηρίου ή για την παροχή catering και οπτικοακουστικής κάλυψης στις εκδηλώσεις που πραγματοποιούν τα κέντρα.

Τέλος, οι υπεύθυνες των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Χαρά Καραβία και Μαρία Κωνσταντινίδου σε συνεργασία με την επιστημονική υπεύθυνη του Προγράμματος Άννα Φραγκουδάκη και την ειδική επιστημονική σύμβουλο Θάλεια Δραγώνα είχαν την ευθύνη για τη δημοσιοποίηση των δραστηριοτήτων των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ και του Προγράμματος γενικότερα και την επαφή με τα τοπικά ΜΜΕ (για τη δημοσιότητα βλ. κεφάλαιο 7).

4.γ. Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ως κέντρο διαχείρισης και συντονισμού των πολλαπλών δράσεων και αναγκών του προγράμματος στο πεδίο.

Ένας από τους βασικούς στόχους των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ καθ' όλη τη διάρκεια των τριών προηγούμενων ετών ήταν η δημιουργία ενός κέντρου διαχείρισης και συντονισμού των παρεμβάσεων του Προγράμματος στη Θράκη. Από την αρχή κρίθηκε αναγκαία η συγκρότηση μιας κεντρικής βάσης δεδομένων που θα συλλέγει τα δεδομένα των υπόλοιπων δράσεων και θα τα επικαιροποιεί. Για το σκοπό αυτόν ένας συγκεκριμένος διοικητικός συνεργάτης σε κάθε κεντρικό ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ (Κομοτηνής και Ξάνθης) είχε την κύρια ευθύνη για την άμεση επικοινωνία με τον υπεύθυνο κάθε δράσης και την συνακόλουθη ενημέρωση όλων των υπόλοιπων συνεργατών για τις πιθανές αλλαγές ή τα προβλήματα που προέκυπταν. Πιο συγκεκριμένα διατηρούνταν συστηματικά το ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων της ενισχυτικής στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των κινητών ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ, των Δημιουργικών Εργαστηρίων Νέων καθώς επίσης και το πρόγραμμα των επιμορφώσεων που πραγματοποιούνταν εντός των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ αλλά και εκτός, συνήθως σε σχολεία. Η διατήρηση και επικαιροποίηση αυτής της βάσης δεδομένων διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό την άμεση πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων αλλά και τον έλεγχο για τυχόν αλληλοεπικαλύψεις ή δυσκολίες στην εφαρμογή των πολλαπλών δράσεων. Στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς η επαφή με τα σχολεία, τους διευθυντές και τα στελέχη της εκπαίδευσης γίνονταν σε συνεργασία με τους υπευθύνους των παρεμβάσεων του Προγράμματος που αναπτύσσονται εντός σχολείου.

Σε ότι αφορά στα μαθήματα των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ, τη διαδικασία των εγγραφών ακολουθούσε η δημιουργία ενός συστήματος παρακολούθησης και ηλεκτρονικής καταγραφής των παρουσιών των μαθητών, έτσι ώστε να υπάρχει ανά πάσα στιγμή η γενική εικόνα του αριθμού των μαθητών και της πορείας των μαθημάτων. Σχετική ενημέρωση αποστέλλονταν στο τέλος κάθε μήνα στους υπεύθυνους του προγράμματος και των υπόλοιπων δράσεων. Οι ενημερώσεις αυτές περιείχαν λεπτομερή στοιχεία που αφορούσαν τον αριθμό των εγγεγραμμένων, τον αριθμό των διαγραφών (συνολικά και ανά μήνα), τον αριθμό των τμημάτων και των εκπαιδευτικών, την τακτικότητα στη φοίτηση ανά τμήμα καθώς και το μέσο όρο παρακολούθησης. Επίσης αποτύπωναν και άλλα στατιστικά στοιχεία όπως το φύλο των μαθητών και η φοίτησή τους σε δημόσια ή μειονοτικά σχολεία. Στο τέλος κάθε μήνα αποστέλλονταν επίσης προγραμματική έκθεση για την πορεία των

δραστηριοτήτων των κέντρων, τα πιθανά νέα τμήματα και το πλήρες ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων.

Η συνεργασία μεταξύ των δράσεων, πέρα από τα τεχνικά και τα οργανωτικά ζητήματα, υπήρξε εξαιρετικής σημασίας και στο εκπαιδευτικό επίπεδο. Η θερινή δράση των Δημιουργικών Εργαστηρίων Νέων συνεργάστηκε με τις ομάδες των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ και μπόρεσε να εντάξει αρκετές ομάδες στις θερινές της δράσεις. Στην περίπτωση του Δροσερού οι εμπυχωτές των ΔΕΝ ανέπτυξαν στενή συνεργασία με τις διαμεσολαβήτριες του κέντρου μας με στόχο την ασφαλή μεταφορά και συμμετοχή των μαθητών του οικισμού στις θερινές δραστηριότητες στο Νέστο.

Σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς και στο πλαίσιο της επιτόπιας διοικητικής στήριξης των υπολοίπων δράσεων του ΠΕΜ, τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Ροδόπης, Έβρου και Ξάνθης ήταν σε διαρκή επαφή με σχολεία και εκπαιδευτικούς και των τριών νομών, συντονίζοντας τη διανομή υλικού, διεκπεραιώνοντας διοικητικά θέματα (συμβάσεις εκπαιδευτικών, λειτουργικά έξοδα σχολείων κτλ.) σε συνεργασία με τα κεντρικά γραφεία μας στην Αθήνα. Παράλληλα, τα κεντρικά κυρίως ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ, φιλοξένησαν και υποστήριξαν γραμματειακά πολυάριθμες επιμορφωτικές συναντήσεις για τους εκπαιδευτικούς όλων των δράσεων του ΠΕΜ. Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. προσέφεραν τον απαραίτητο τεχνικό εξοπλισμό καθώς και γραμματειακή υποστήριξη και στις επιμορφώσεις του προγράμματος που λόγω μεγάλου αριθμού συμμετεχόντων πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την πρώτη περίοδο 2011-2012 διεξήχθη η έρευνα του ΠΕΜ για την αξιολόγηση της γλωσσικής ικανότητας και τη μέτρηση των αποτελεσμάτων της ενισχυτικής διδασκαλίας στο δημοτικό. Για τις ανάγκες της έρευνας χορηγήθηκε ένα ειδικό τεστ προς συμπλήρωση στους μαθητές/μαθήτριες των μ/κ δημοτικών σχολείων Κιμμερίων, Φιλίων, Γλαύκης, Πάχνης, Μάστανλη Κομοτηνής, Αρριανών και Φιλύρας. Η πρώτη χορήγηση είχε γίνει τον Δεκέμβριο 2011 ενώ η δεύτερη πραγματοποιήθηκε στο διάστημα 28.05.2012 - 31.05.2012. Ο συντονισμός των επισκέψεων και η χορήγηση και συλλογή των τεστ έγινε από τους συνεργάτες των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Κομοτηνής και Ξάνθης.

Τέλος, όπως αναπτύχθηκε και παραπάνω (β), τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ λειτούργησαν ως κέντρα συλλογής πληροφοριών, αιτημάτων και υποδείξεων από γονείς, σχολεία και εκπαιδευτικούς σχετικά με τις παρεχόμενες από αυτά υπηρεσίες και τη δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης και βελτίωσής τους. Σε δεύτερο χρόνο, τα κέντρα λειτούργησαν ως «μεταφορείς» αυτών των δεδομένων στους αρμόδιους ανάλογα με τη φύση των αιτημάτων. Στόχος ήταν η έγκαιρη διάγνωση των ζητημάτων που ανακύπτουν στο πεδίο και η γρήγορη και αποτελεσματική λήψη των κατάλληλων μέτρων. Η παραπάνω λειτουργία των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ επέδρασε θετικά και βοήθησε σε πολλές περιπτώσεις όπως στις περιπτώσεις παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, στη διαρκή αναδιαμόρφωση του προγράμματος των μαθημάτων προτού

εγκαταλείψουν οι μαθητές λόγω των υπόλοιπων υποχρεώσεών τους, στις δυσκολίες διαχείρισης του διαφορετικού γνωστικού επιπέδου μαθητών στην ίδια τάξη. Από τα παραπάνω προέκυψε σύντομα η ανάγκη για συχνή επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών οι οποίοι διδάσκουν διαφορετικό αντικείμενο στους ίδιους μαθητές. Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ προέτρεψαν και διευκόλυναν τη συστηματική αυτή επαφή.

Στις 5 - 7 Οκτωβρίου 2012 το Πρόγραμμα πραγματοποίησε συμπόσιο στην Κομοτηνή με τίτλο «Καινοτόμες Πρακτικές στην Εκπαίδευση των Παιδιών της Μειονότητας στη Θράκη». Τα ΚΕΣΠΕΜ συμμετείχαν στην επιτόπια οργάνωση του συνεδρίου αναλαμβάνοντας τη γραμματειακή και τεχνική υποστήριξη και τη συλλογή και επεξεργασία του προς παρουσίαση υλικού των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στο συνέδριο.

5. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στο ξεκίνημα της τελευταίας αυτής φάσης του προγράμματος, οι επιμέρους εκπαιδευτικές δραστηριότητες των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. επιλέχθηκαν και αναπτύχθηκαν σύμφωνα με την πορεία και τα αποτελέσματα της προηγούμενης φάσης (2006-8). Παράλληλα επιχειρήθηκε διεύρυνση ως προς το είδος των δραστηριοτήτων, αλλά και ως προς τον πληθυσμό και τις ηλικίες στις οποίες απευθύνονται. Οι νέες αυτές δράσεις βρίσκονταν σε διαρκή αξιολόγηση και αναπροσαρμογή από τους επιστημονικούς και διοικητικούς υπεύθυνους, στοιχείο που καθόρισε την ανάπτυξη και τη δραστηριότητα των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Βασικοί άξονες πάνω στους οποίους κινήθηκε η ανάπτυξη των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ήταν α) η γεωγραφική - και κατά συνέπεια πληθυσμιακή - εξάπλωση, και β) η επέκταση σε παιδιά όλων των ηλικιών (και όχι μόνο της Α/βάθμιας εκπαίδευσης, όπως στην προηγούμενη φάση), καθώς και η ταυτόχρονη προσαρμογή των δραστηριοτήτων με τρόπο που να συνδέονται τα μαθήματα του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. με την εκπαιδευτική και κοινωνική ζωή των μαθητών και με το ίδιο το σχολείο.

Με τον αριθμό των μαθητών στα δύο κεντρικά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. να έχει φτάσει σε πολύ

υψηλό επίπεδο κατά την

προηγούμενη

Σχήμα 1

φάση, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στα περιφερειακά κέντρα, τα οποία παρουσίασαν αυξημένους αριθμούς από την πρώτη κιόλας χρονιά λειτουργίας τους στη νέα αυτή φάση. Στα περιφερειακά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. και των τριών νομών και στις δύο χρονιές φοίτησε τριπλάσιος αριθμός μαθητών απ' ό τι στα δύο κεντρικά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Αυτό αποτελεί σημαντική αλλαγή της αναλογίας στην προηγούμενη φάση, όπου οι μαθητές των κεντρικών ΚΕΣΠΕΜ ήταν περισσότεροι από αυτούς των περιφερειακών (βλ. σχ. 1 και 2).

Οι εγγραφές το 2011-2 στα νέα περιφερειακά (Σέλερο, Εύλαλο) ήταν συντριπτικά περισσότερες από αυτές στα περιφερειακά κέντρα που δεν λειτούργησαν στη νέα φάση (Σμίνθη και Γλαύκη), ενώ στη συνολική, μεγάλη αύξηση του μαθητικού πληθυσμού συνέβαλαν ασφαλώς και τα δύο νέα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στο Δροσερό Ξάνθης και στο Τέρμα Άβαντος της Αλεξανδρούπολης. Αύξηση παρουσιάστηκε και στους μαθητές που φοίτησαν στα περιφερειακά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. που διατηρήθηκαν στους ίδιους οικισμούς σε σχέση με την προηγούμενη φάση (Εχίνος, Ίασμος και Σάπες). Τέλος, σταθερός διατηρήθηκε ο αριθμός των μαθητών στην Οργάνη, όπου το σύνολο των μαθητών δημοτικού του δημογραφικά φθίνοντος αυτού ορεινού και δυσπρόσιτου οικισμού παρακολουθούσαν τα μαθήματα και τις δραστηριότητες των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

Σχήμα 2

Οι μαθητές δημοτικού των κεντρικών ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. μειώθηκαν σε σχέση με την προηγούμενη φάση, μια μείωση που συνδέεται πρωτίστως με τη διεύρυνση της δράσης της ενισχυτικής διδασκαλίας του προγράμματος και στα δημοτικά σχολεία, ενώ στη φάση 2006-2008 αυτή περιοριζόταν στα Γυμνάσια.

Είναι ενδεικτικό της επιτυχούς αξιολόγησης των αναγκών του πεδίου που προηγήθηκε της δημιουργίας των νέων κέντρων, ότι τα περιφερειακά κέντρα συγκέντρωσαν μεγάλο αριθμό μαθητών αμέσως μετά το άνοιγμά τους ή πάντως σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.

Ακολουθεί πίνακας σύγκρισης αριθμού μαθητών δημοτικού στα κεντρικά και περιφερειακά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. κατά την προηγούμενη φάση (2006-7) με τους αντίστοιχους αριθμούς της πρώτης χρονιάς λειτουργίας των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. της νέας φάσης (2011-12).

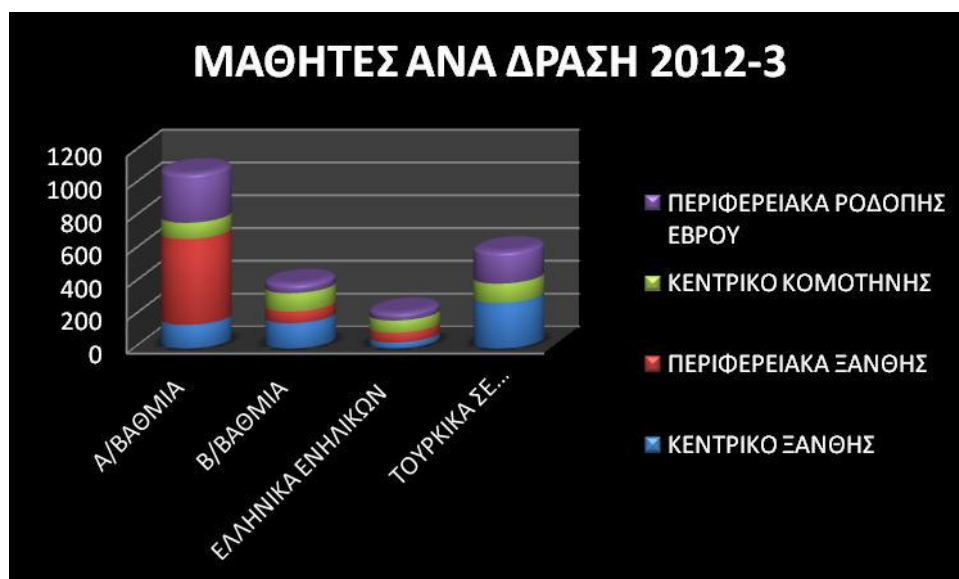
Σχήμα 3

Τέλος, η γεωγραφική εξάπλωση των περιφερειακών ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στη νέα φάση είναι πολύ πιο αντιπροσωπευτική, καλύπτει τόσο τις ορεινές όσο και τις πεδινές περιοχές, ενώ για πρώτη φορά δημιουργήθηκαν κέντρα σε δύο μεγάλους οικισμούς Ρομά (Δροσερό και τέρμα Άβαντος) και τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. απέκτησαν παρουσία στο νομό Έβρου.

5. α. Νέες εκπαιδευτικές δραστηριότητες στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

Δεύτερος άξονας επέκτασης των δραστηριοτήτων των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ήταν να ανοίξουν τα κέντρα για τα παιδιά του Γυμνασίου και του Λυκείου, και να τους προσφέρουν στήριξη στα καθημερινά τους μαθήματα, αλλά και βοήθεια για τη μετέπειτα πορεία τους μέσω των ομάδων Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Για την καθημερινή τους στήριξη αρχικά οργανώθηκαν μαθήματα ατομικής βοήθειας με ελεύθερο ωράριο. Στα μαθήματα αυτά ορίστηκαν χρονικές περίοδοι (συνήθως δίωρα) κατά τις οποίες μαθηματικοί και φιλόλογοι ήταν διαθέσιμοι στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. για παιδιά που χρειάζονταν βοήθεια με τα μαθήματα του σχολείου. Η καταφανής ανάγκη των μαθητών για εκπαιδευτική στήριξη και ο πολύ μεγάλος αριθμός αυτών που προσήλθαν κατέστησαν αναγκαία την οργάνωση σε τμήματα με καθορισμένο ωράριο και την αύξηση των προσφερόμενων μαθημάτων.

Στα σχήματα που ακολουθούν φαίνεται η ανάπτυξη αυτών των δράσεων, καθώς και η κατανομή τους σε κεντρικά και περιφερειακά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. για τη δεύτερη χρονιά αυτής της φάσης (2012-3).

Σχήμα 4

Σχήμα 5

Συνολική επισκόπηση των μαθητών/τριών σε όλα τα Κέντρα ανά δράση και νομό,
Οκτώβριος 2011 - Ιούνιος 2012:

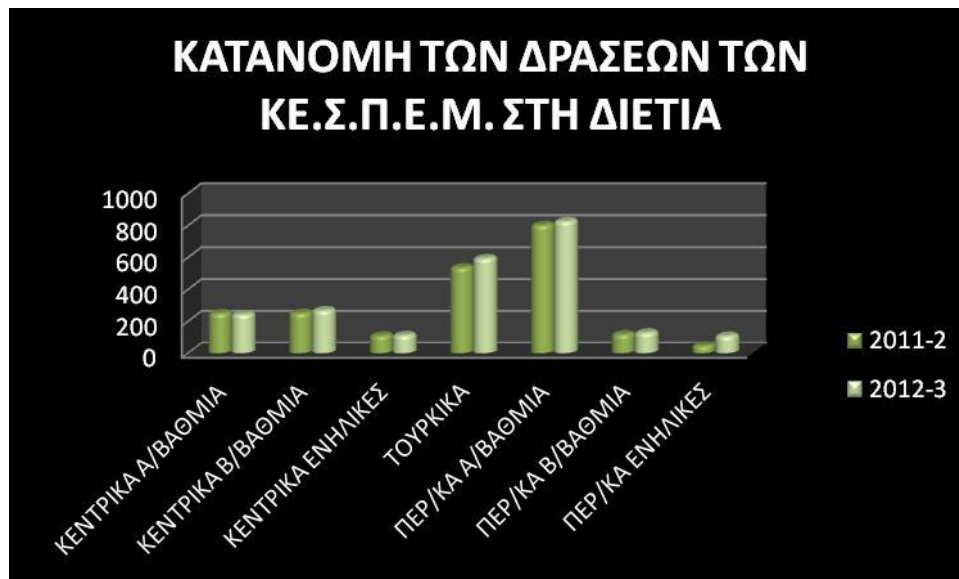
ΔΡΑΣΗ/ΚΕΣΠΕΜ		ΠΑΙΔΙΑ			ΕΝΗΛΙΚΕΣ			ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ
		Α/ΒΑΘΜΙΑ	Β/ΒΑΘΜΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ	ΤΟΥΡΚΙΚΑ	ΣΥΝΟΛΟ	
Ν. ΞΑΝΘΗΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΑ	160	110	270	69	204	273	543
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	462	52	514	72	-	72	586
	ΣΥΝΟΛΟ	622	162	740	141	204	345	1129
ΕΒΡΟΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΑ	107	72	179	65	166	231	410
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	359	34	393	29	182	211	604
	ΣΥΝΟΛΟ	466	106	587	94	348	427	1014
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		1088	268	1356	235	552	772	2143

Πίνακας 2

Συνολική επισκόπηση των μαθητών/τριών σε όλα τα Κέντρα ανά δράση και νομό,
Οκτώβριος 2012 - Ιούνιος 2013:

ΔΡΑΣΗ/ΚΕΣΠΕΜ		ΠΑΙΔΙΑ			ΕΝΗΛΙΚΕΣ			ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ
		Α/ΒΑΘΜΙΑ	Β/ΒΑΘΜΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ	ΤΟΥΡΚΙΚΑ	ΣΥΝΟΛΟ	
Ν. ΞΑΝΘΗΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΑ	166	163	329	39	278	317	646
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	589	93	682	67	-	67	749
	ΣΥΝΟΛΟ	755	256	1011	106	278	384	1395
ΕΒΡΟΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΑ	105	119	224	80	127	207	431
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	330	72	402	23	198	221	623
	ΣΥΝΟΛΟ	435	191	626	103	325	428	1054
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		1190	447	1637	209	603	812	2449

Πίνακας 3

Σχήμα 6

5. β. Θερινά μαθήματα στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

Τα θερινά μαθήματα των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. περιλάμβαναν τρεις δράσεις: μαθήματα ελληνομάθειας για παιδιά δημοτικού, προετοιμασία μετεξεταστέων μαθητών γυμνασίου και λυκείου και μαθήματα ελληνικών σε ενήλικες.

Τα μαθήματα ελληνομάθειας για το δημοτικό (με ιδιαίτερη πρόβλεψη επιπλέον διδακτικών ωρών για τα παιδιά της ΣΤ δημοτικού που ετοιμάζονται για το γυμνάσιο) πραγματοποιήθηκαν τον Ιούνιο-Ιούλιο του 2012 και τον Ιούνιο-Ιούλιο του 2013. Κατά την αντίστοιχη περίοδο του 2011 δεν έγιναν μαθήματα επειδή τα κέντρα δεν ήταν ακόμη λειτουργικά μετά την επανέναρξη του προγράμματος. Στα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Δροσερού και Άβαντος όπου φοιτούν μαθητές Ρομά έγιναν και ειδικά μαθήματα προετοιμασίας για το γυμνάσιο στα παιδιά της ΣΤ δημοτικού.

Τα μαθήματα για μετεξεταστέους μαθητές γυμνασίου ήταν η πρώτη δράση των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. στη νέα αυτή φάση αφού συνέπεσαν με την ολοκλήρωση διαμόρφωσης των δύο κεντρικών ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ το καλοκαίρι του 2011. Ως εκ τούτου, ήταν η μόνη δράση των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. που οργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε τρεις χρονιές (2011, 2012 και 2013). Η δράση αποδείχτηκε εξαιρετικά επιτυχημένη από το πρώτο καλοκαίρι με σταθερά ανοδική πορεία το 2012 και 2013. Τις χρονιές 2012 και 2013 στην Κομοτηνή συστάθηκαν και τμήματα για μαθητές λυκείου. Το συνολικό ποσοστό επιτυχίας στις εξετάσεις του Σεπτεμβρίου 2011 για τους μαθητές που παρακολούθησαν τα μαθήματα των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. ήταν 78%. Το 2012 το ποσοστό αυτό ανέβηκε στο 88,3% με ποσοστό παρακολούθησης 90,25, ενώ τα ποσοστά για το 2013 ανέβηκαν στο 91,1% και 91% αντίστοιχα.

Μαθήματα ελληνικών σε ενήλικες οργανώθηκαν μόνο σε περιπτώσεις που υπήρξε αίτημα των ίδιων να συνεχίσουν τα μαθήματα και το καλοκαίρι και μόνο όπου οι αγροτικές και άλλες εποχικές εργασίες επέτρεπαν στους ενήλικους μαθητές να φοιτούν τακτικά.

Οι θερινές εκπαιδευτικές δραστηριότητες ανά έτος αποτυπώνονται ως εξής:

ΔΡΑΣΗ/ΚΕΣΠΕΜ		ΠΑΙΔΙΑ			ΕΝΗΛΙΚΕΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ
		Α/ΒΑΘΜΙΑ	Β/ΒΑΘΜΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ	
2013	ΚΕΝΤΡΙΚΑ	135	206	341	9	350
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	564	28	592	36	628
	ΣΥΝΟΛΟ	699	234	933	45	978
2012	ΚΕΝΤΡΙΚΑ	138	228	366	-	366
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	662	70	732	28	760
	ΣΥΝΟΛΟ	800	298	1098	28	1126
2011	ΚΕΝΤΡΙΚΑ	-	274	274	-	274
	ΣΥΝΟΛΟ	-	274	274	-	274

6. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

10-12.05.2011: Προβολές του φιλμ του Θάνου Αναστόπουλου «**Πρόσθεση όχι Αφαίρεση, Πολλαπλασιασμός όχι Διαιρέση**» στη Θράκη (Αλεξανδρούπολη 10/05, Κομοτηνή 11/05, Ξάνθη 12/05)

26-29.05.2011: Συμμετοχή στη **Έκθεση «Θράκη 2011»** με ειδικά διαμορφωμένο περίπτερο

09.06.2011: Παρουσίαση της Δράσης των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ σε ημερίδα που διοργανώθηκε από το ΠΕΜ στην Κομοτηνή με τίτλο «**Ενισχυτικές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις εντός και εκτός σχολείου για τα παιδιά της μειονότητας**»

02.12.2011: «**Καταπολέμηση των διακρίσεων στην Ελλάδα**»: πολιτικές για την καταπολέμηση τους και ο ρόλος της Κοινωνίας των Πολιτών». Οι υπεύθυνες των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Ξάνθης και Κομοτηνής συμμετείχαν σε ημερίδα που διοργάνωσε το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης (Ξάνθη) σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Κ.Ε). Παρουσιάστηκε η συμβολή του προγράμματος και ειδικότερα των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ στην καταπολέμηση των κοινωνικών διακρίσεων στην περιοχή της Θράκης

21-22.01.2012: Σε συνεργασία με τα Δημιουργικά Εργαστήρια Νέων (Δ.Ε.Ν.) πραγματοποιήθηκε διήμερη εκδήλωση με τίτλο «**Αυλαία στο όνειρο**» με σκοπό το άνοιγμα των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Κομοτηνής προς την τοπική κοινωνία. Η εκδήλωση περιελάμβανε παραμύθια, παράσταση και δραστηριότητες για παιδιά, τόσο της μειονότητας όσο και της πλειονότητας. Η συμμετοχή ήταν πολύ μεγάλη (150 παιδιά και 100 ενήλικες), η παρουσία στον Τύπο έντονη και τα σχόλια θετικά. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στο χώρο της Αυλαίας του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Κομοτηνής.

17.02.2012: Βιβλιοπαρουσίαση σε συνεργασία με τις εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ για παιδιά δημοτικού. Η συγγραφέας και ηθοποιός Αργυρώ Πιπίνη παρουσίασε το τελευταίο βιβλίο της, με τίτλο «**ο Ευγένιος και ο Ιερός Πάπυρος**» στο χώρο της Αυλαίας του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Κομοτηνής.

10-11.03.2012: Στα περιφερειακά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Σελέρου και Εχίνου πραγματοποιήθηκε η παράσταση «**Ο Τάκης ο πειραματάκης και το Μυστικό του Δάσους**». Στις παραστάσεις αυτές ο φυσικός Γιώργος Έψιμος αφηγήθηκε με πολύ ζωντανό τρόπο ένα παραμύθι στα παιδιά, κάνοντας παράλληλα πειράματα φυσικής. Και οι δύο εκδηλώσεις σημείωσαν σημαντική επιτυχία, με μεγάλη συμμετοχή παιδιών. Την παράσταση παρακολούθησαν 50 περίπου παιδιά στο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Εχίνου και 100 παιδιά στο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Σελέρου.

03.04.2012: Φιλική συνάντηση με καφέ και αναψυκτικά για τους γονείς δύο τμημάτων του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Σαπών, μετά από αίτημά τους. Οι γονείς είχαν την ευκαιρία να μιλήσουν με τους εκπαιδευτικούς και τους διοικητικούς υπεύθυνους καθώς και να δουν τα παιδιά τους να χειρίζονται το λογισμικό του προγράμματος στον υπολογιστή.

04-05.05.2012: Στο περιφερειακό ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Δροσερού διοργανώθηκε διήμερο κατά την περίοδο των Αποκριών και του Εντερλέζι όπου τα παιδιά παρουσίασαν μέσα από παιχνίδια και κατασκευές τα έθιμα του τόπου τους. Προσφέρθηκε ένα απλό γεύμα στα παιδιά μετά από συνεργασία του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ με το Κέντρο Φροντίδας Φτωχών Οικογενειών (ΚΕ.Φ.Ο.) του Δήμου Ξάνθης.

09.05.2012: Συνομιλία μέσω skype με τη συγγραφέα **Άλκη Ζέη**. Στην εκδήλωση παρευρέθησαν πολλοί μαθητές και μαθήτριες των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Ξάνθης που είχαν την ευκαιρία να μιλήσουν με την κ. Ζέη για να βιβλία της και να της απευθύνουν ερωτήσεις για τη ζωή και το έργο της.

25.05.2012: Τα Δ.Ε.Ν. Ξάνθης και Κομοτηνής σε συνεργασία με φοιτητές του ΔΠΘ, πραγματοποίησαν **βραδιά τραγουδιού** μαζί με **δραστηριότητες graffiti** στον προαύλιο χώρο του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Κομοτηνής καθώς και στο χώρο της Αυλαίας.

30.05-11.06.2012: Στις αρχές του Ιούνη πραγματοποιήθηκαν σε όλα τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ γιορτές για το τέλος του χειμερινού κύκλου μαθημάτων. Σε αυτές τις γιορτές (30.05.2012 Δροσερό, 01.06 Αλεξανδρούπολη, 08.06 Εύλαλο, 09.06 Ξάνθη-Εχίνος, 11.06 Σέλερο, 10.06 Κομοτηνή και όλα τα περιφερειακά ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Ροδόπης) οι μαθητές/τριες είχαν την ευκαιρία να παρουσιάσουν τα έργα τους, να λάβουν βεβαιώσεις παρακολούθησης των μαθημάτων και συμβολικά δώρα, ενώ παράλληλα γονείς και παιδιά ενημερώθηκαν για τα θερινά μαθήματα των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

21.12.2012: Πραγματοποιήθηκε γιορτή για το νέο έτος για τα παιδιά του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Κομοτηνής στο χώρο της Αυλαίας.

9-10.03.2013: Η Κομοτηναία σκηνοθέτης και θεατροπαιδαγωγός Μυρσίνη Λαντζουράκη οργάνωσε ένα θεατρικό παιχνίδι με τίτλο **«Το μυστικό του μαγικού αυλού»** για παιδιά των τελευταίων τάξεων του δημοτικού. Βασίστηκε στο παραμύθι «Ο αυλητής του Χάμελιν» και έδωσε στα παιδιά την ευκαιρία να εξερευνήσουν ρόλους, να αξιολογήσουν καταστάσεις, να χρησιμοποιήσουν δημιουργικά τη φαντασία τους, να ανακαλύψουν μέσα από θεατρικά παιχνίδια και δρώμενα τη σημασία της φιλίας και της συνεργασίας στη ζωή μας. Συμμετείχαν παιδιά του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. και του βου δημοτικού σχολείου Κομοτηνής. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στο χώρο της Αυλαίας.

12,14.03.2013: Στο περιφερειακό ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Δροσερού διοργανώθηκαν **ημέρες ελεύθερων δραστηριοτήτων** κατά την περίοδο των αποκριών όπου τα παιδιά έκαναν διάφορες κατασκευές (στις 12.03.2013 για την Α' τάξη του δημοτικού και 14.03.2013 για την Β' τάξη του δημοτικού).

26.03.2013: Προβολή της ταινίας **Πολιτική κουζίνα** του Τ. Μπουλμέτη στην Αυλαία για τις μαθήτριες και τους μαθητές των τμημάτων ενηλίκων στο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Κομοτηνής. 40 περίπου μαθητές και μαθήτριες παρακολούθησαν την ταινία. Τμήματα της ταινίας αξιοποιήθηκαν εκπαιδευτικά στα μαθήματα που ακολούθησαν.

14.04.2013: «**Ρόδα είναι και φωτίζει**», μια δράση σε συνεργασία με την εικαστικό Άννα Παπαλεξάνδρου με έμφαση στην επανάχρηση υλικών για παιδιά του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Κομοτηνής αλλά και παιδιά από την πλειονότητα.

14.04.2013: Εκδήλωση για την ολοκλήρωση μιας ιδιαίτερης σειράς μαθημάτων με τίτλο «**Πείραμα, Κάμερα Πάμε!**». Η εκδήλωση χωρίστηκε σε 3 μέρη: την παρουσίαση και προβολή των ολιγόλεπτων βίντεο που τα παιδιά έφτιαξαν με τη βοήθεια του δασκάλου τους, την αξιολόγηση και βράβευση των 5 ομάδων που συμμετείχαν και τέλος την πραγματοποίηση πειραμάτων φυσικής ζωντανά στο χώρο. Περίπου 150 γονείς και μαθητές/τριες των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Ξάνθης, Σελέρου, Εχίνου και Ευάλου είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν αυτήν την ιδιαίτερη εκδήλωση που έγινε στο φιλόξενο χώρο της Φιλοπρόοδης Ένωσης Ξάνθης (Φ.Ε.Ξ.).

16.04.2013: Προβολή της ταινίας «**Πώς σε λένε;**» που δημιουργήθηκε σε προηγούμενη φάση του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων σε μια ομάδα κινηματογράφου αποτελούμενη από φοιτητές του τμήματος Φιλολογίας. Ακολούθησε ζωηρή συζήτηση με τα μέλη της ομάδας και τον καθηγητή τους στο χώρο της Αυλαίας.

23.04.2013: Προβολή του ντοκιμαντέρ «**Πρόσθεση όχι αφαίρεση, πολλαπλασιασμός όχι διαίρεση**» στο χώρο της Αυλαίας στο πλαίσιο εποπτείας στους φοιτητές Κοινωνικής Διοίκησης.

25.04.2013: **Coming Together: How Diversity and Tolerance Can Build a Stronger Nation**, Annual American Studies Seminar. Η υπεύθυνη των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Ροδόπης, συμμετείχε σε ημερίδα που διοργάνωσε στην Κομοτηνή το Αμερικανικό Προξενείο Θεσσαλονίκης, όπου παρουσίασε το έργο του προγράμματος και των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.

24.05.2013: Επίσκεψη στο **Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Ξάνθης** του τμήματος παιδιών προσχολικής ηλικίας του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Δροσερού.

25.05.2013: Παιδιά των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Κομοτηνής και Σαπών επισκέφτηκαν το **Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής**. Με την καθοδήγηση της Μαρίζας Ντεκάστρο,

19 παιδιά Γ'-Ε' δημοτικού γνώρισαν το χώρο του μουσείου, θαύμασαν τα εκθέματα και σχεδίασαν αγγεία και αρχαίες φορεσιές. Η δράση συνεχίστηκε στο χώρο της Αυλαίας, όπου τα παιδιά ζωγράφισαν αρχαίους ναούς με τη βοήθεια μουσειοσκευής του Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών. Σκοπός της δράσης ήταν να αναπτυχθούν οι ικανότητες παρατήρησης και επικοινωνίας των παιδιών, να μάθουν και να διασκεδάσουν. Τα παιδιά συνόδεψαν οι εκπαιδευτικοί τους.

31.05-13.06.2013: Πραγματοποίηση γιορτών για το τέλος του χειμερινού κύκλου μαθημάτων σε όλα τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Τα παιδιά παρουσίασαν θεατρικά, πειράματα, εργασίες και είχαν την ευκαιρία να ξεναγήσουν τους γονείς και τους φίλους τους στις εκθέσεις με τις δουλειές τους.

1-2.12.2013: Η Αυλαία του ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Κομοτηνής φιλοξένησε την δράση του «Καρπού» **"Βιντεομουσεία, η δικιά μας γνώμη"** η οποία προβάλλει επιλεγμένες μαθητικές ταινίες μικρού μήκους σε μαθητές από όλη την Ελλάδα. 72 μαθητές Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου παρακολούθησαν τις προβολές, και απένειμαν πρωτότυπες διακρίσεις. Οι διακρίσεις αυτές δεν επιδιώκουν μια αξιολόγηση αλλά προτρέπουν τους μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήματα όπως: ποια ταινία μου άρεσε πολύ και θα ήθελα να τη δείξω σ' έναν φίλο/η μου; Ποια ταινία ήταν ασυνήθιστη και σηκώνει συζήτηση; Ποια ταινία, κατά τη γνώμη μου, θα αρέσει στους γονείς και στους δασκάλους μου;

7. ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ, ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΕΣ & ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ

2010-2011

8.1.2011: Ο Χρόνος/ Πρεμιέρα σε Κομοτηνή - Ξάνθη το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων

<http://xronos.gr/detail.php?ID=63743>

13.1.2011: Περιοδικό Azinlikca/Οι υπεύθυνοι του ΠΕΜ επισκέφθηκαν τον Σύλλογο Επιστημόνων

18.1.2011: Παρατηρητής της Θράκης/ Ξεκινά και πάλι το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=141662&categoryid=6

30.01.2011:Εμπρός/Νέα φάση για το πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων,

http://www.empros.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=7635:2011-11-16-10-40-01&catid=55:2011&Itemid=184

12.03.2011: Αυριανή/Ντοκιμαντέρ «Πρόσθεση όχι Αφαίρεση/Πολλαπλασιασμός όχι Διαίρεση» (μόνο έντυπη έκδοση)

03.05.2011: Εδώ Πανεπιστήμιο/ Πρόσθεση όχι Αφαίρεση/Πολλαπλασιασμός όχι Διαίρεση

<http://edopanepistimio.uoa.gr/index.php?p=ekpa-life&id=134>

12.05.2011:Telegram/Κατακτούν τη γνώση δίπλα στο ποτάμι,

<http://www.telegramm.gr/%CE%95%CE%B9%CE%B4%CE%B7%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%B1/%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%8D%CE%BD-%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%BD%CF%8E%CF%83%CE%B7-%CE%B4%CE%AF%CF%80%CE%BB%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%AC%CE%BC%CE%B9>

12.05.2011: Xanthipress/ Α. Φραγκουδάκη και Θ. Δραγώνα στην Ξάνθη. Προβολή ντοκιμαντέρ,

<http://www.xanthipress.gr/pem-dragona-fragoudaki/>

13.05.2011: Παρατηρητής της Θράκης/ 4000 μαθητές στο «Πρόγραμμα Φραγκουδάκη», Παρουσιάστηκε το ντοκιμαντέρ «Πρόσθεση όχι αφαίρεση, πολλαπλασιασμός όχι διαίρεση»,

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=144586&categoryid=6

14.05.2011: Εμπρός/ Νέα τέταρτη φάση για το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων (μόνο έντυπη έκδοση)

01.06.2011: Παρατηρητής της Θράκης/Παρελθόν η έκθεση «Θράκη 2011»

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=145050&categoryid=2

01.06.2011: Παρατηρητής της Θράκης/Στην έκθεση «Θράκη» το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης των παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας

<http://museduc.gr/docs/press/5747.pdf>

01.06.2011: Ο Χρόνος/Στην έκθεση «Θράκη» το Πρόγραμμα «Εκπαίδευσης της Μουσουλμανικής Μειονότητας

<http://www.museduc.gr/docs/press/5747.pdf>

09.06.2011: KomotiniPress.gr/Θετικά τα αποτελέσματα της πορείας του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων

<http://www.komotinipress.gr/thetika-ta-apotelesmata-ths-poreias-tou-programmatos-ekpaidefsis-mousoulmanopaidwn/>

10.06.2011: Παρατηρητής της Θράκης/*Προτεραιότητα η ελληνομάθεια στην μειονοτική εκπαίδευση*

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=145302&categoryid=6

10.06.2011: Φωνή της Ροδόπης/*3.300 μαθητές της Μειονότητας συμμετείχαν φέτος στο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων,*

<http://fonirodopis.gr/press/?p=31182>

https://www.youtube.com/watch?v=PkHcf_pOI6w

10.06.2011: Ο Χρόνος/*3.310 μαθητές επενδύουν το μέλλον τους στην ελληνομάθεια*

<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=69450>

Αθηναϊκός Τύπος

13.01.2010: Η Καθημερινή/*Παιδεία ελληνική ή πολυπολιτισμική;*

<http://www.kathimerini.gr/718250/opinion/epikairothta/arxeio-monimessthles/paideia-ellhnikh-h-polypolitismikh>

16.03.2011: Τα Νέα/*Τα «άλλα» παιδιά της Θράκης (μόνο έντυπη έκδοση)*

22.03.2011: Χρόνος/*Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων. Επανάδρυση κέντρων στήριξης της ελληνομάθειας στη Θράκη*

<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=66357>

25-27.03.2011: Τα Νέα/*Το πολιτικό στοίχημα της εκπαίδευσης (μόνο έντυπη έκδοση)*

26.03.2011: Το Βήμα/*Άννα Φραγκουδάκη: «Η πατριδοκαπηλία οδήγησε σε καταστροφές»*

<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=391870>

28.03.2011: Athens Voice/*Άννα Φραγκουδάκη: Ένα φιλμ για έναν εκπαιδευτικό αγώνα*

<http://www.athensvoice.gr/article/video->

[gallery/politics/%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B1-%CF%86%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%AC%CE%BA%CE%B7-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CF%86%CE%AF%CE%BB%CE%BC-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%AD%CE%BD%CE%B1%CE%BD-](http://www.athensvoice.gr/article/video-gallery/politics/%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B1-%CF%86%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%AC%CE%BA%CE%B7-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CF%86%CE%AF%CE%BB%CE%BC-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%AD%CE%BD%CE%B1%CE%BD-)

[%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD%CE%B1](#)

01.04.2011: Ελευθεροτυπία/Π και Α, όπως Πρόσθεση, όχι Αφαίρεση
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=264228>

01.04.2011: The Books Journal/Βλέμμα Γυναικών (μόνο έντυπη έκδοση)

05.04.2011: protagon.gr/ Εκπαιδύοντας τη Μουσουλμανική Μειονότητα
<http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.article&id=6130>

7.04.2011: Athens Voice/ Μιλάς ελληνικά; Αλλάζοντας την εκπαίδευση των μουσουλμανοπαίδων. Η Άννα Φραγκουδάκη μας ενημερώνει για μια προσπάθεια κι ένα φιλμ
<http://www.athensvoice.gr/the-paper/article/341/%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AC%CF%82-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC?page=12>

13.05.2011: Η Αυγή/ Ισότιμη Μειονοτική Εκπαίδευση
http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0OCB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.avgi.gr%2FArticleActionshow.action%3FarticleID%3D615935&ei=qCUAVYqPMYrWUemkgaAJ&usq=AFQjCNGV27iGQKxOI7jdyylIEHqrgT7SS_w&bvm=bv.87611401,d.d24

10.06.2011: Ελεύθερο Βήμα Κομοτηνής/Θετικό το πρόσημο από την εφαρμογή του προγράμματος
<http://www.museduc.gr/docs/press/pressG.doc>

10.06.2011: Παρατηρητής της Θράκης/Προτεραιότητα η ελληνομάθεια στη μειονοτική εκπαίδευση
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=145302&categoryid=6

2011-2012

Τοπικός Τύπος

06.10.2011: Παρατηρητής της Θράκης/Δραστηριότητες του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων
http://www.museduc.gr/docs/paratiritis_5854.pdf

06.10.2011: Ο Χρόνος/ Και το καλοκαίρι... πρόγραμμα εκπαίδευσης μουσουλμανοπαίδων
<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=72892>

07.10.2011: Αγώνας Θράκης/Πρόγραμμα Εκπαίδευσης των παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη (Μόνο έντυπη έκδοση)

11.10.2011: Περιοδικό Azinlikca/ Ξεκινάει το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων

http://www.museduc.gr/docs/press/ksekinai_to_PEM.pdf

12.10.2011: Αγώνας/Πρόγραμμα Εκπαίδευσης των παιδιών της Μουσουλμανικής Μειονότητας στη Θράκη

<http://www.agonas.gr/news/7121>

20.10.2011: Παρατηρητής της Θράκης/Θάλεια Δραγώνα: «οι στόχοι μας παραμένουν οι ίδιοι: κατάκτηση της ελληνομάθειας και αρμονική ένταξη στην κοινωνία»

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?mode=print&id=148337&categoryid=6

20.10.2011: Περιοδικό Azinlikca/Ξεκινούν μαθήματα στα ΚΕΣΠΕΜ (στα τουρκικά)

<http://www.azinlikca.net/bati-trakya-haber/macep-den-duyuru.html>

08.11.2011: Φωνή της Ροδόπης/Εγκαινιάζονται τα κέντρα στήριξης του προγράμματος της Μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη

<http://fonirodopis.gr/press/?p=35966>

08.11.2011: Φωνή της Ροδόπης/Εγκαινιάζονται τα κέντρα στήριξης του προγράμματος της Μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη

<http://fonirodopis.gr/press/?p=35966>

11.11.2011: Xanthipress/Εγκαίνια για το νέο Κέντρο Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων στην Ξάνθη,

<http://www.xanthipress.gr/egkainia-kespem-xanthi-mousoulmanopaidon/>

11.11.2011: inpost.gr/Ξεκινούν τη λειτουργία τους τα ΚΕΣΠΕΜ στην Θράκη

<http://www.inpost.gr/koinonia/eidiseis/paideia/2429-ksekinoynti-leitourgia-tous-ta-kespem-stin-thraki.html>

12.11.2011: Ο Χρόνος/Η ελληνομάθεια ζητούμενο και φέτος στη Θράκη

<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=74221>

12.11.2011: eleftheriskspsii.blogspot/Εναρξη για το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων

http://eleftheriskepsii.blogspot.gr/2011/11/blog-post_803.html

13.11.2011: *Komotinipress.gr/Εγκαίνια για το νέο κέντρο Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων στην Κομοτηνή*

<http://www.komotinipress.gr/kespem-egainia-enarxh-programmatos/>

14.11.2011: *Kanali6.gr/Σε κλίμα αισιοδοξίας τα εγκαίνια του νέου ΚΕΣΠΕΜ στην Ξάνθη*

<http://www.kanali6.gr/%CF%83%CE%B5-%CE%BA%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%B1-%CE%B1%CE%B9%CF%83%CE%B9%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CE%BE%CE%B9%CE%B1%CF%83-%CF%84%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BD/>

14.11.2011: *Εμπρός/Νέο σύγχρονο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ στην Ξάνθη*

http://www.empros.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=8944:2011-12-12-12-11-34&catid=56:2011-11-28-12-48-03&Itemid=134

15.11.2011: *Παρατηρητής της Θράκης/Σε νέα αφετηρία το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων*

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=148893&categoryid=6

16.11.2011: *Παρατηρητής της Θράκης/ Εγκαίνια με πολλές ελπίδες και πολλές προοπτικές,*

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=148903&categoryid=19

20.11.2012: *Παρατηρητής της Θράκης / Σχετικά με την ανακοίνωση της ΕΛΜΕ Ν. Ροδόπης για τη μειονοτική εκπαίδευση. Αϊχάν Καρά Γιουσούφ, βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ-ΕΚΜ ν. Ροδόπης «Θέλουμε να πιστεύουμε ότι η ανακοίνωση δεν εκφράζει το σύνολο των εκπαιδευτικών του Νομού Ροδόπης»*

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=156949&categoryid=1

20.11.2012: *Ο Χρόνος/ Αντίδραση Αϊχάν Καραγιουσούφ στην ανακοίνωση της ΕΛΜΕ Ροδόπης*

<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=85958>

21.11.2012: *Παρατηρητής της Θράκης / Απάντηση Αχμέτ Χατζηοσμάν στην ανακοίνωση της ΕΛΜΕ Ροδόπης «Η ΕΛΜΕ «επικουρικά» επιχειρεί να αποβάλει την δίγλωσση μειονοτική εκπαίδευση από την περιοχή μας»*

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?mode=print&id=156967&categoryid=6

28.11.2012: *parapolitiki.com/Το παράδειγμα της Θράκης στον ΟΑΣΕ,*
<http://www.parapolitiki.com/2012/11/ekpaideusi-mousoulmanon-museduc.html>

28.11.2011: *edu4u.gr/Τρεις μαθητές από το Γυμνάσιο Σμίνθης κέρδισαν Πανελλήνιο Διαγωνισμό Φυσικής*
<http://www.edu4u.gr/Comments.aspx?qId=9000>

08.12.2011: *Turkish Greek News/Η δημιουργική πορεία των Κέντρων Στήριξης του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων*
<http://www.turkishgreeknews.org/i-dimiourgiki-poreia-ton-kentron-stiriksis-tou-programmatos-ekpaideysis-mousoulmanopaidon-7930.html>

11.01.2012: *Τα Νέα της Θράκης/Οι Δραστηριότητες του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων από το καλοκαίρι και μέχρι τώρα*
http://taneatisthrakis.blogspot.gr/2012/01/blog-post_5820.html

12.01.2012: *Τα Νέα της Θράκης/Εγκαινιάστηκε το νέο Κέντρο Εκπαίδευσης στην Κομοτηνή*
http://taneatisthrakis.blogspot.gr/2012/01/blog-post_1559.html

12.01.2012: *faros24.gr/Ξεκινά επιμόρφωση στα μουσουλμανόπαιδα της Αλεξανδρούπολης*
<http://www.faros24.gr/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/itelist/user/91-mavop?limit=5&start=11890>

13.01.2012: *Ελεύθερη Θράκη/ Εγκαινιάζεται αύριο το ΚΕΣΠΕΜ Αλεξ/πολης (Μόνο έντυπη έκδοση)*

14.01.2012: *Ελεύθερο Βήμα/Δυναμικά συνεχίζουν τα ΚΕΣΠΕΜ*
http://www.museduc.gr/docs/elefthero_vima_14_01_2012.pdf

16.01.2012: *Παρατηρητής της Θράκης/Ροδόπη και Ξάνθη αγκάλιασαν τα Κέντρα Στήριξης του Προγράμματος Μουσουλμανοπαίδων,*
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=150332&categoryid=6

17.01.2012: *Παρατηρητής της Θράκης/Εγκαινιάστηκε το ΚΕΣΠΕΜ Αλεξανδρούπολης*
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=150369&categoryid=6

18.01.2012: thrakinews.gr/Εγκαίνια του ΚΕΣΠΕΜ Αλεξανδρούπολης

<http://www.thrakinews.gr/society/item/1433->

[%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B5%CF%83%CF%80%CE%B5%CE%BC-%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%8D%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7%CF%82](http://www.thrakinews.gr/society/item/1433-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B5%CF%83%CF%80%CE%B5%CE%BC-%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%8D%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7%CF%82)

20.01.2012: Η Γνώμη/Κέντρο – «ασπίδα» για την στήριξη μαθητών της μουσουλμανικής μειονότητας/Εγκαίνια ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Αλεξανδρούπολης (μόνο έντυπη έκδοση)

20.01.2012: didymoteicho.net/Κέντρο Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων στην Αλεξανδρούπολη

<http://didymoteicho.net/ta-nea-mas/nea-tou-evrou/2237.html>

21.01.2012: Παρατηρητής της Θράκης/ Μαρία Κωνσταντινίδου, διευθύντρια ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Ροδόπης και Έβρου, «Τα παιδιά των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ λένε όχι στην ηττοπάθεια!»

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=150453&categoryid=6

23.01.2012: Παρατηρητής της Θράκης/ Τα παιδιά των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. λένε όχι στην ηττοπάθεια,

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=150453&categoryid=6

24.01.2012: Παρατηρητής της Θράκης/ Διήμερο εκδηλώσεων ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Συμμετείχαν 150 παιδιά με τους γονείς τους

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=150496&categoryid=6

25.01.2012: Τα Νέα της Θράκης/Διήμερο δημιουργικών δραστηριοτήτων στο ΚΕΣΠΕΜ Κομοτηνής

http://taneatisthrakis.blogspot.gr/2012/01/blog-post_403.html

08.06.2012: Φωνή της Ροδόπης/Εκδήλωση του ΚΕΣΠΕΜ Κομοτηνής με τους φοιτητές του ΔΠΘ

<http://fonirodopis.gr/press/?p=42487>

24.04.2012: Απογευματινή της Κωνσταντινούπολης/Συνέδριο για τις μειονότητες στο Μπιλγκί

http://www.museduc.gr/docs/synedrio_Bilgi.pdf

26.05.2012: Ο Χρόνος/ Στηρίζουμε το διαπολιτισμικό Λύκειο Σαπών-στηρίζουμε την περιοχή μας

<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=81253>

07.06.2012: Ελεύθερο Βήμα/Γιορτή ΚΕΣΠΕΜ Ροδόπης 2012 (μόνο έντυπη έκδοση)

07.06.2012: Εμπρός/Γιορτές στα ΚΕΣΠΕΜ για το τέλος της σχολικής χρονιάς (μόνο έντυπη έκδοση)

08.06.2012: Φωνή της Ροδόπης/Εκδήλωση του ΚΕΣΠΕΜ Κομοτηνής με τους φοιτητές του ΔΠΘ,

<http://fonirodopis.gr/press/?p=42487>

12.06.2012: Ελεύθερο Βήμα/Παιδιά πρωταγωνιστές στη γιορτή των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ

<file:///C:/Users/vikou/Documents/B%CE%AF%CE%BA%CF%85/%CE%94%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%95%CE%99%CE%A3/%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A3%CE%99%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91/%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A3%CE%99%CE%95%CE%A5%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%91%202010-2015/2011-2012/ev120612.pdf>

14.06.2012: Ελεύθερη Άποψη/Εκδήλωση για το τέλος της σχολικής χρονιάς των ΚΕΣΠΕΜ

http://museduc.gr/docs/EI_apopsi_14_june_2012.pdf

21.07.2012: Η Γνώμη/Άντεξε στην κρίση η εκπαίδευση των παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης (μόνο έντυπη έκδοση)

Αθηναϊκός Τύπος

11.11.2011: Zougla/ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Ξάνθης: ένα έργο πνοής κόντρα στη μισαλλοδοξία

<http://www.zougla.gr/greece/article/kespem-ksan8is-ena-ergo-pnois-kontra-sti-misalodoksia>

2012-2013

Τοπικός Τύπος

02.10.2012: Παρατηρητής της Θράκης/ Εκπαιδευτικό συμπόσιο για καινοτόμες πρακτικές στην εκπαίδευση των παιδιών της μειονότητας

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=155916&categoryid=6

04.10.2012: Φωνή της Ροδόπης/Τριήμερο Συμπόσιο διοργανώνει το ΚΕΣΠΕΜ στην Κομοτηνή (μόνο έντυπη έκδοση)

04.10.2012: Εμπρός/Συμπόσιο για την εκπαίδευση των μουσουλμανόπαιδων

(μόνο έντυπη έκδοση)

05.10.2012: Η Γνώμη/Τριήμερο Συμπόσιο για την εκπαίδευση των παιδιών της μειονότητας στη Θράκη (μόνο έντυπη έκδοση)

05.10.2012: Παρατηρητής της Θράκης/Άννα Φραγκουδάκη: Το σχολείο σήμερα αντί να «διδάσκει» θα πρέπει να μάθει στα παιδιά πώς να ψάχνουν τις γνώσεις
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=156025&categoryid=6

06.10.2012: Ο Χρόνος/ 6.000 παιδιά στο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων
http://www.museduc.gr/images/stories/docs/xronos_6.10.2012.pdf

09.10.2012: Παρατηρητής της Θράκης/ Καινοτόμες πρακτικές που δείχνουν το αύριο στη Θράκη
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=156093&categoryid=6

09.10.2012: Εμπρός/ Μια γιορτή με γνώση και έμπνευση για την εκπαίδευση στη μειονότητα
http://www.empros.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=11064:2012-10-09-12-41-40&catid=56:2011-11-28-12-48-03&Itemid=134

10.10.2012: Παρατηρητής της Θράκης/ Στο περιθώριο του Συνεδρίου για την εκπαίδευση των παιδιών της μειονότητας
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=156114&categoryid=6

10.10.2012: Παρατηρητής της Θράκης/Γιώργος Μόσχος, Συνήγορος του Παιδιού «Το μήνυμα, που έρχεται από τα ίδια τα παιδιά, είναι ότι δε θέλουν να πληρώσουν λάθη προηγούμενων γενιών»
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=156114&categoryid=6

11.10.2012 xanthipress.gr/Πολύ θετικά συμπεράσματα για το Συμπόσιο του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων
<http://www.xanthipress.gr/index.php/eidiseis/koinonia/17959-2012-10-10-22-12-44>

11.10.2012: Ελεύθερη Άποψη/Με επιτυχία ολοκληρώθηκε το συνέδριο για την εκπαίδευση των παιδιών της Μειονότητας (μόνο έντυπη έκδοση)

14.11.2012: Ο Χρόνος/ Η εκπαιδευτική κοινότητα ζητά κατάργηση της μειονοτικής εκπαίδευσης
<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=85774>

15.11.2012: Ελεύθερο Βήμα/Άνοιξε τις πόρτες του το ΚΕΣΠΕΜ Κομοτηνής (μόνο έντυπη έκδοση)

17.11.2012: Παρατηρητής της Θράκης / Μειονοτική εκπαίδευση: Ένας «διάλογος» με ενδιαφέρον...

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=156907&categoryid=15

24.11.2012: Παρατηρητής της Θράκης/ Ανοικτή Επιστολή. Σχετικά με την ανακοίνωση του Δ.Σ. ΕΛΜΕ Ροδόπης (9/11/2012) (μόνο έντυπη έκδοση)

27.11.2012: Ο Χρόνος/Χαρακτηρίζουν «ρατσιστική» τη θέση της ΕΛΜΕ Ροδόπης για τη μειονοτική εκπαίδευση (μόνο έντυπη έκδοση)

01.12.2012: Παρατηρητής της Θράκης/Τα της Ε.Λ.Μ.Ε τη Ε.Λ.Μ.Ε και τα του ΠΕΜ τω ΠΕΜ

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?mode=print&id=157202&categoryid=15

08.12.2012: Εμπρός/ Οι μειονοτικοί φοιτητές μιλούν για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (μόνο έντυπη έκδοση)

08.12.2012: Ο Χρόνος/Η μειονοτική εκπαίδευση μέσα από τα μάτια των φοιτητών δημοσίων πανεπιστημίων (μόνο έντυπη έκδοση)

08.12.2012: Παρατηρητής της Θράκης/Απάντησαν σιωπώντας...

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?mode=print&id=157355&categoryid=19

18.12.2012: Παραπολιτική/ Ο... εκτουρκισμός της Θράκης μέσω της ελληνικής γλώσσας και η «εξαφάνιση» του Χαρδαβέλλα

http://www.parapolitiki.com/2012/12/blog-post_1682.html?utm_source=twitterfeed&utm_medium=twitter

08.01.2013: Παρατηρητής της Θράκης/ Περί αξιολόγησης του ΠΕΜ

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=157816&categoryid=6

24.01.2013: Η Γνώμη/Πιο κοντά στην εκπαίδευση τα μουσουλμανόπαιδα της Θράκης (μόνο έντυπη έκδοση)

19.02.2013: Ο Χρόνος/ Συνέδριο για τη δίγλωσση μειονοτική εκπαίδευση στην Κομοτηνή (μόνο έντυπη έκδοση)

19.02.2013: Παρατηρητής της Θράκης / Ημερίδα με θέμα τη δίγλωσσία και την ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων στη μειονοτική εκπαίδευση

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=158779&categoryid=6

11.03.2013: inkomotininews.gr/Εαρινές δραστηριότητες για παιδιά και γονείς,

http://inkomotini.blogspot.gr/2013/03/videos_11.html

12.03.2013: Παρατηρητής της Θράκης/ Παιδιά της πλειονότητας με της μειονότητας

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=159225&categoryid=6

21.03.2013: Ο Χρόνος/Μικροκομοτηναϊκά (μόνο έντυπη έκδοση)

03/04/2013: Εμπρός Ξάνθης/ "Δεκαπέντε χρόνια προσφοράς στην εκπαίδευση των μουσουλμανόπαιδων

http://www.empros.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=12102:2013-04-03-12-47-16&catid=56:2011-11-28-12-48-03&Itemid=134

11.04.2013: Ελεύθερη Άποψη (Σαπών)/ Ταξίδι στη γνώση (μόνο έντυπη έκδοση)

12.04.2013: Η Φωνή της Ροδόπης/ Εικαστική παρέμβαση με ζωγραφισμένα ελαστικά στη Νικ. Ζωίδη

<http://fonirodopis.gr/press/?p=49477>

12.04.2013: Ο Χρόνος/ Πρόγραμμα εκπαίδευσης μουσουλμανοπαίδων: να συνεχίσει μέχρι να πάψει να χρειάζεται

<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=88225>

14.04.2013: inkomotininews.gr/ Ρόδα είναι και Φωτίζει: μια εικαστική παρέμβαση στην οδό Ν. Ζωίδη.

http://inkomotini.blogspot.gr/2013/04/video_6202.html

16.04.2013: Ο Χρόνος/ Ανακύκλωσαν παλιά λάστιχα αυτοκινήτων...δημιουργικά,

<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=88261>

16.04.2013: Παρατηρητής/ Έπιασαν τα πινέλα για να «ζωντανέψουν» την καθημερινότητα στη Ν. Ζωίδη

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=159890&categoryid=3

- 16.04.2013:** Ο Χρόνος/ Ανακύκλωσαν παλιά λάστιχα αυτοκινήτων...δημιουργικά
<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=88261>
- 17.04.2013:** Xanthi press/ «Πείραμα, Κάμερα...Πάμε!» στο ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ Ξάνθης,
<http://www.xanthipress.gr/pirama-kamera-pame-sto-kespem-xanthis/>
- 23.04.2013:** Ο Χρόνος/Τη συνέχιση του Προγράμματος εκπαίδευσης μουσουλμανοπαίδων ζητά βουλευτής (μόνο έντυπη έκδοση)
- 04.06.2013:** Χρόνος/ Κυριακή 9 Ιουνίου. Η γιορτή των ΚΕΣΠΕΜ Ροδόπης. Με δραστηριότητες και ξενάγηση στα έργα των μαθητών (μόνο έντυπη έκδοση)
- 07.06.2013:** Ελεύθερη Θράκη/ Γιορτή στο ΚΕΣΠΕΜ Ροδόπης 2013 (μόνο έντυπη έκδοση)
- 09.06.2013:** Ο Χρόνος/ Γιορτή των ΚΕΣΠΕΜ Κομοτηνής,
<http://www.xronos.gr/agenda/detail.php?ID=88865>
- 09.06.2013:** inkomotininews.gr/ Τα ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. Ροδόπης αποχαιρετούν τη σχολική χρονιά,
http://inkomotini.blogspot.gr/2013/06/blog-post_8384.html
- 11.06.2013:** Ο Χρόνος/ Γιορτή για τα παιδιά, προβληματισμός για τα στελέχη των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ (μόνο έντυπη έκδοση)
- 11.06.2013:** Ελεύθερη Θράκη/ Εκδήλωση με τίτλο «ΠΑΡΑΜΥΘΟΠΑΙΖΩ» στο Πάρκο Εθνικής Ανεξαρτησίας (μόνο έντυπη έκδοση)
- 11.06.2013:** [elftherovima.gr/](http://www.elftherovima.gr/) Αγωνία για τη συνέχιση των ΚΕΣΠΕΜ
<http://www.elftherovima.gr/society/3387-agonia-gia-ti-synexisi-ton-kespem>
- 11.06.2013:** Παρατηρητής της Θράκης/ «Γιορτές Τέλους» για τη σχολική χρονιά των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.,
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=160937&categoryid=6
- 12.06.2013:** Παρατηρητής της Θράκης/ «Γιορτές Τέλους» για τη σχολική χρονιά των ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.,
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=160937&categoryid=6
- 12.06.2013:** Εμπρός/ Γιορτές ΚΕ.ΣΠ.Ε.Μ., ημέρες δημιουργικότητας,
http://www.empros.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=12489:2013-06-12-11-34-44&catid=62:2011-11-28-12-49-14&Itemid=173

12.06.2013: Xanthipress.gr/ Οι γιορτες των ΚΕΣΠΕΜ της Ξάνθης για το τέλος της σχολικής χρονιας,

<http://www.xanthipress.gr/oi-giortes-ton-kespem-tis-xanthis-gia-to-telos-tis-scholikis-chronias/>

16.07.2013: Παρατηρητής της Θράκης/ «Υπερψήφιση εκ των έσω του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων», συνεντεύξεις από συντελεστές του Προγράμματος,

http://paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=161550&categoryid=6

23.07.2013: Παρατηρητής της Θράκης/ Δημιουργικές δράσεις πλάι στο Νέστο για 358 Θρακιωτόπουλα (βλ. παρακάτω Παράρτημα 2, cd 1)

27.10.2013: Xanthipress.gr/Ο Υφυπουργός Συμείων Κεδίκογλου στο ΚΕΣΠΕΜ Ξάνθης

<http://www.xanthipress.gr/se-mitropolitixanthis-ke-kespem-savvato-o-ifipourgossimeon-kedikoglou/>

12.11.2013: Εμπρός/Εκπαίδευση στο Δροσερό: Ένα στοίχημα που κερδίζεται

http://www.empros.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=13403:2013-11-12-13-07-27&catid=56:2011-11-28-12-48-03&Itemid=134

16.11.2013: Ο Χρόνος/Προσέγγιση με αφορμή το Συνέδριο για τα 90 χρόνια από τη Συνθήκη της Λωζάνης: Συνέντευξη της Θάλειας Δραγώνα

<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=90726>

23.11.2013: Ο Χρόνος/90 χρόνια Λωζάνη: Διαγωνίζονται τα στερεότυπα στη Θράκη

<http://www.xronos.gr/detail.php?ID=90837>

23.11.2013: Παρατηρητής της Θράκης/Μειονοτικό ή Δημόσιο Σχολείο; Αναζητώντας τη «χρυσή τομή» για μια σύγχρονη μειονοτική εκπαίδευση

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=163858&categoryid=6

23.11.2013: Ελεύθερο Βήμα/Οι μειονοτικές ρυθμίσεις της Συνθήκης της Λωζάνης (μόνο έντυπη έκδοση)

26.11.2013: Παρατηρητής της Θράκης/ Συνέντευξη της επιστημονικής υπευθύνου του Προγράμματος για την εκπαίδευση των παιδιών της Μουσουλμανικής Μειονότητας, Άννας Φραγκουδάκη.

http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=163897&categoryid=6

Αθηναϊκός Τύπος

24.10.2012: Αυγή/ Θράκη - Μειονοτική εκπαίδευση: Παιχνίδια των εθνικιστών στις πλάτες των παιδιών (μόνο έντυπη έκδοση)

14.11.2012: alfavita.gr/ Απάντηση στην ΕΛΜΕ Ροδόπης από την Εκπαίδευση των παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας
<http://www.alfavita.gr/arthra/%CE%B1%CF%80%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BC%CE%B5-%CF%81%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%80%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CF%8E%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%CF%82>

25.11.2012: Παραπολιτική/ Το παράδειγμα της Θράκης στον ΟΑΣΕ
<http://www.parapolitiki.com/2012/11/ekpaideusi-mousoulmanon-museduc.html>

08.12.2012: tvxs.gr/ Μουσουλμανική Μειονότητα της Θράκης: Πρόσθεση και όχι αφαίρεση
<http://tvxs.gr/news/ellada/moysoylmaniki-meionotita-tis-thrakis-prothesi-kai-oxi-afairesi>

12.12.2012: Lifo/ Θάλεια Δραγώνα και Άννα Φραγκουδάκη: «Είναι ανοησίες και ψέμματα τα περί αφελληνισμού και εκτουρκισμού»
<http://www.lifo.gr/mag/features/3541>

15.12.2012: protagon.gr/ Η πρωτοπορία έρχεται από τη Θράκη
<http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.8emata&id=20657>

18.01.2013: newsbomb.gr/ Αύξηση των μουσουλμάνων φοιτητών σε ΑΕΙ και ΤΕΙ
<http://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/271659/ayxisi-ton-moysoylmanon-foititon-se-tei-kai-aei>

18.01.2013: newsbeast.gr/ Ενισχυμένη η παρουσία μουσουλμάνων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης

<http://www.newsbeast.gr/greece/arthro/475756/enishumeni-i-parousia-mousoulmanon-se-oles-tis-vathmides-ekpaideusis/>

17.02.2013: Καθημερινή/ Θάλεια Δραγώνα: «Να τηρήσουμε συνεργατικές πρακτικές με την μειονότητα»

<http://www.kathimerini.gr/481121/article/epikairothta/ellada/na-thrhsoyme-synergatikes-praktikes-me-th-meionohta>

17/02/2013: Καθημερινή/«Να τηρήσουμε συνεργατικές πρακτικές με τη μειονότητα»

<http://www.kathimerini.gr/481121/article/epikairothta/ellada/na-thrhsoyme-synergatikes-praktikes-me-th-meionohta>

20.01.2013: Εφημερίδα των Συντακτών/ Η Θράκη απαιτεί επίσκεψη και ευθύνη
<http://www.efsyn.gr/?p=16535>

21.2.2013: Εφημερίδα των Συντακτών/ Πώς σε λένε; -Θράκη
<http://www.efsyn.gr/?p=25483>

24.2.2013: Καθημερινή/Μαθήματα ελληνικών στα σύνορα
http://museduc.gr/images/stories/docs/kathimerini_24_2_2013.pdf

24.2.2013: Τα Νέα/ Άννα Φραγκουδάκη:«Η βία σήμερα είναι ακροδεξιά, από όπου και αν προέρχεται»
<http://www.tanea.gr/news/greece/article/4786926/?iid=2>

01/04/2013: Ελευθεροτυπία/ Πλειοδοτούν στη γνώση τα παιδιά της μειονότητας
http://museduc.gr/images/stories/docs/PEM_ELEFTHEROTYPIA_1-4-13.pdf

01/04/2013: Τα Νέα/ «Άριστα στην εκπαίδευση των παιδιών μουσουλμάνων»
http://museduc.gr/images/stories/docs/PEM_TA_NEA_1-4-13.pdf

06.04.2013: yiannisharis.blogspot.gr/«Πρόσθεση όχι αφαίρεση...»
<http://yannisharis.blogspot.gr/2013/04/normal-0-6-2013.html>

20-21.04.2013 Εφημερίδα των Συντακτών (Νησίδες)/ «Κόντρα στο ρεύμα για τα παιδιά»
<http://museduc.gr/images/stories/docs/news/NHSIDESSALONI.pdf>

24.04.2013: express.gr/ Συνέντευξη στο ΑΠΕ-ΜΠΕ των Α.Φραγκουδάκη και Θ.Δραγώνα

http://www.express.gr/news/ellada/705314oz_20130424705314.php3

15.05.2013: Καθημερινή/ «Ένας ουσιαστικός αντιρατσιστικός αγώνας»

<http://www.kathimerini.gr/735103/opinion/epikairothta/arxeio-monimessthles/enas-oysiastikos-antiratsistikos-agwnas>

26.05.2013: [parapolitiki.gr/](http://www.parapolitiki.gr/) Συνέντευξη Θ. Δραγώνα-Α. Φραγκουδάκη

<http://www.parapolitiki.com/2013/05/thaleia-dragona-anna-ftragoudaki-to-success-story-piso-apo-to-ta-ellinika-einai-eykola-sti-thraki.html>

21.08.2013: Lifo/ Η «κηπουρός» του Υπουργείου Παιδείας

[http://www.athensvoice.gr/article/city-news-voices/%CE%B8%CE%B5%CE%BC%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7/%CE%B7-%C2%AB%CE%BA%CE%B7%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CF%8C%CF%82%C2%B-
B-%CF%84%CE%BF%CF%85%C2%A0%CF%85%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82](http://www.athensvoice.gr/article/city-news-voices/%CE%B8%CE%B5%CE%BC%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7/%CE%B7-%C2%AB%CE%BA%CE%B7%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CF%8C%CF%82%C2%B-
B-%CF%84%CE%BF%CF%85%C2%A0%CF%85%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82)